

Butlletí de l'Associació Bíblica de Catalunya

138. Setembre 2021

Josep de Natzaret, el qui conviu amb la Paraula

Els evangelis no recullen ni una sola paraula de Josep. Els textos transmeten la imatge d'una persona que es troba a gust en el silenci, no pas amb passivitat ni resignació, sinó amb l'actitud vital de qui observa amb atenció per reaccionar amb promptitud. Josep calla i actua. N'hi ha prou de resseguir els verbs que parlen d'ell en els textos bíblics (que són bàsicament els capítols inicials de Mateu i de Lluc): mai no s'explica què "va dir", i en canvi abunden les referències a allò que "va fer".

Resulta ja emblemàtic el relat del primer somni de Josep. Malgrat la seva decisió anterior de desfer l'acord matrimonial amb Maria, l'evangeli diu que "quan Josep es despertà, va fer el que l'àngel del Senyor li havia manat i va prendre a casa la seva esposa" (Mt 1,24). Més endavant, quan Herodes vol fer morir l'infant que acaba de néixer, i Josep rep una nova revelació, el paral·lelisme entre les paraules de l'àngel i les accions de Josep suggereix una disponibilitat absoluta a posar en pràctica les indicacions divines (compareu Mt 2,13 i 2,14), i exactament igual passa poc després, quan un nou somni li indica que és hora de retornar d'Egipte a Israel (compareu Mt 2,20 i 2,21). Fins i tot quan semblaria lògic que Josep parlés, es manté en silenci: segons Lluc, quan els pares de Jesús el retroben al temple després d'haver-lo perdut, és Maria qui parla en nom de tots dos (Lc 2,48).

En un conegut episodi de l'evangeli de Lluc (11,27-28), una dona, referint-se a Maria, diu a Jesús: "Sortoses les entranyes que et van dur i els pits que vas mamar!", i Jesús respon: "Més aviat sortosos els qui escolten la paraula de Déu i la guarden!". La benaurança de Jesús no és una desautorització de la seva mare, ben al contrari: la lloança s'aplica perfectament a Maria, model d'atenció constant i de resposta fidel a la paraula de Déu. Tanmateix, també s'aplica plenament a Josep, que comparteix del tot aquesta actitud de Maria. Recordant els primers capítols de Lluc, solem notar com Maria observa amb sorpresa i medita en el cor tot allò que es refereix al seu fill Jesús; doncs bé, no és difícil llegir entre línies que Josep fa el mateix: quan Jesús és presentat al temple, l'evangelista diu que "el seu pare i la seva mare estaven meravellats del que es deia d'ell" (Lc 2,33).

Josep i Maria són “sortosos” perquè l’un i l’altra —i tots dos junts— han acollit la Paraula i l’han viscuda. Més encara, han conviscut amb el qui és la Paraula! Josep és algú que escolta, que acull en silenci, amb respecte i admiració, l’obra de Déu en la història, i ho fa en el moment culminant, el de l’encarnació. Ell, que viu sempre atent a la veu de Déu, es troba en la situació d’acollir el qui és la Paraula, la Paraula que es fa carn davant dels seus ulls. Rebent Jesús infant, comença a conuiuïre amb el Fill de Déu fet home, la Paraula eterna de Déu que entra en el temps, precisament a la llar de Josep i Maria.

L’actitud de Josep, que viu atent a la Paraula, que escolta en silenci, que calla i actua, és el que li permet de dur a terme amb discreció i amb eficàcia el paper que li ha estat encomanat, el de pare en el temps del qui és Fill de Déu en l’eternitat. Josep esdevé així un exemple vivent per al qui vol acollir de debò la paraula de Déu. Es tracta d’escoltar amb goig, en la sorpresa, en la “docibilitat” del qui vol aprendre. Acollir en silenci la Paraula ens configura a Crist mateix, que viu en diàleg permanent amb el Pare i que per això es lliura totalment al servei dels altres.

En ocasió del 150 aniversari de la proclamació de sant Josep com a patró de l’Església universal (1870), el papa Francesc ha volgut dedicar-li especialment aquest any que estem acabant. És una bona ocasió per revifar l’atenció a un sant que ha estat molt popular a la nostra terra. Personalment, em plau de recordar que la devoció a sant Josep s’ha estès sobretot gràcies a la tradició religiosa carmelitana. Santa Teresa li tenia una devoció única, fins al punt que el proposava com a mestre de pregària i assegurava que ell li concedia tot el que li demanava. Els primers seguidors catalans de santa Teresa van recollir el seu exemple i van difondre a casa nostra el culte a sant Josep, fins al punt que la gent els va anomenar “els josepets”.

Josep de Natzaret, ensenya’ns a escoltar la Paraula de Déu i a posar-la en pràctica!

Agustí Borrell

El significat profètic i interpel·lador dels àpats de Jesús

per Jaume Fontbona

Prèvia

Els àpats de Jesús són signes del Regne de Déu. Amb els àpats, Jesús ofereix l'amistat als qui cerquen el Regne de Déu, tant als piadosos i observants com als pecadors i sobrants. Tot i ser per a Jesús una manifestació del Regne de Déu, és acusat de ser «un golut i un bevedor» (Mt 11,19 i paral·lels; Lc 7,34).

Jesús s'entaula amb tot tipus de persones, per exemple, el publicà Zaqueu (Lc 19,1-10) o el fariseu Simó (Lc 7,36-50). Però, per què Jesús menja «amb publicans i pecadors»? (Mc 2,16 par. Mt 9,11 par. Lc 5,30). Precisament perquè el Regne s'ofereix a tothom, justos i injustos (cf. Mt 5,45).

Així doncs, entaular-se amb Jesús implica enderrocar murs, acollir marginats, sobrants, pobres, pecadors i ignorants, i edificar la comunitat del Regne.

Els àpats de Jesús

- *Mc 2,15-17 (= Mt 9,10-13; Lc 7,29-32). A casa del publicà Levi.*

Jesús accepta asseure's a taula a casa del publicà Levi (Mc 2,15a). I també comparteix taula amb altres publicans i pecadors, juntament amb els seus deixebles (Mc 2,15b). Això *interpel·la* els observants de la Llei, perquè menjar amb publicans i pecadors era una font d'impuresa ritual. L'àpat és un moment privilegiat d'amistat i de comunió entre les persones. Per tant, amb gest profètic, Jesús indica que la voluntat de Déu (expressada en la Llei) no exclou ningú, Déu vol entaular amistat amb tothom i que tothom entri en la comunió divina.

- *Mc 6,34-48 (= Mt 14,14-21; Lc 9,10-17; Jn 6,1-13) i Mc 8,1-10 (= Mt 15,32-39).*

El gest profètic de les dues multiplicacions de pans.

Jesús fa aquest gest profètic anticipant el banquet del Regne. Així indica que tot-hom té accés a l'àpat messiànic, incloent-hi dones i infants. Les dues recensions de Marc (Mc 6,30-44 i Mc 8,1-10) reflectirien dos ambients judeocristians: un a Israel, amb els cinc pans, uns peixos i les dotze paneres (a mesura de les dotze tribus d'Israel); i l'altre, de tipus judeohel·lenista, situat en terra pagana, amb set pans, uns peixos i les set paneres a imatge de les set nacions (Ac 13,19; Dt 7,1). Aquesta doble tradició narrativa, forjada en un llenguatge semític on la imatge esdevé acció, vincula i teixeix, a la seva manera, dos relats del mateix tipus que hi ha en l'Esclatpura: el do diví del mannà per mitjà de Moisès (Ex 16) i la multiplicació dels pans d'ordi per Eliseu (2Re 4,42-44). Mentre en un no hi ha sobres (Ex 16,19), en l'altre, en sobra (2Re 4,44). L'accent recau en la *sobreabundància*, és a dir, importa destacar que Jesús, com Déu mateix al desert, continua donant menjar als seus (i a menjar la seva pròpia carn, precisarà Jn 6,51). Ara i ací, Jesús continua aplegant-nos i alimentant-nos, continua parlant i actuant bo i manifestant la seva presència, com a vencedor de la mort, tot esperant el seu retorn.

Marc estableix una correspondència tipològica. Així, en el primer relat, Jesús és pastor (Mc 6,34) com Moisès és pastor (Nm 27,17; Sl 77,21); Jesús organitza el poble (Mc 6,39-40) com Moisès (Ex 18,21-25; Nm 31,14). L'*herba verda* (Mc 6,39) relaciona Jesús amb el Senyor com a pastor (Sl 23,2-5).¹ Marc, com fan Pau i el quart evangeli, lliga l'Eucaristia amb el do del mannà (1Co 10,1-4). Heus ací que, d'una manera diferent al quart evangeli, Marc també fa una catequesi sobre l'Eucaristia, s'enduu els deixebles a part (Mc 6,31.32: κατ' ἰδίαν) i es refereix a ells com a *apòstols* (Mc 6,30), és a dir, enviats a fer present el Regne de Déu amb Ell. Jesús revela la seva identitat messiànica i de Fill de Déu (Mc 1,1). Després del signe dels pans (com en el quart evangeli), tenim una teofania: ἐγώ εἰμι (*jo soc*: Mc 6,50; cf. 13,6; 14,62), una referència al relat de l'Èxode sobre el pas del mar. Així, doncs, Jesús és present en l'Eucaristia com a Senyor, que ha passat de la mort a la vida i ens ha alliberat de la mort (els apòstols reben el mateix missatge que les dones al sepulcre buit: Mc 16,6).

¹ Salm 23,1-5: *El Senyor és el meu pastor: no em manca res. Em fa descansar en prats deliciosos, em mena al repòs vora l'aigua, i allí em retorna. Em guia per camins segurs, per amor del seu nom; ni que passi per la vall tenebrosa, no tinc por de cap mal. Tu, Senyor, ets vora meu: la teua vara i el teu bastó em donen confiança. Davant meu pares taula tu mateix enfront dels enemics; m'has ungit el cap amb perfums, omple a vessar la meua copa.*

Amb aquest *gest profètic*, Jesús activa la nostra mirada (*veié*), una mirada que sap compadir-se (*i se'n compadi*), convida a empoderar-se i ens activa la solidaritat, a actuar per a solucionar qualsevol situació de precarietat.

- *Mc 14,3-9 (= Mt 26,6-13). A casa de Simó el Leprós.*

Jesús es troba entaulat a casa de Simó el Leprós i s'hi acosta una dona pecadora que ungeix el cap de Jesús amb perfum. Una acció qüestionada pels assistents, però Jesús la cappinga i li serveix per indicar la seva propera mort. El cos abans de ser enterrat era ungit amb perfums aromàtics. La unció s'esdevé abans del seu Últim Sopar on expressa l'entrega del seu cos (Mc 14,22), entregant-se tot ell, mostrant el seu amor fins a l'extrem (Jn 13,1).

Jesús *interpel·la* la nostra disposició a estimar fins a l'extrem, a preparar-nos per donar la vida per amor.

Festa a casa de Simó el fariseu, Rubens, c. 1618

- *Mc 14,17-26 (= Mt 26,20-30; Lc 22,14-39). L'Últim Sopar.*

Jesús celebra l'Últim Sopar amb els Dotze, i comparteix la taula amb qui el traïx. Precisament el fet que Jesús es doni totalment possibilita que pugui ser refusat per un dels més íntims (*un dels Dotze, un que suca amb mi al mateix plat*: Mc 14,20). Si tenim present que l'Últim Sopar fonamenta l'Eucaristia de l'Església, hem de tenir present que l'amor de Jesús fins a l'extrem abraça el misteri de la iniquitat, el de la traïció.

Marc presenta l'Últim Sopar de Jesús no pas com un àpat pasqual jueu, sinó com la veritable Pasqua. Jesús és l'alliberador de la humanitat, ja que l'allibera de la mort. Heus ací que l'àpat pasqual de Jesús duu a terme el gest del *mannà* (donar vida). En altres paraules, Jesús és l'Anyell de la nova Pasqua.

El gest profètic de Jesús mostra que està convençut que s'asseurà al banquet del Regne de Déu (cf. Is 25,6-9). Jesús creu en la seva resurrecció (ho fonamenta en l'Es-criptura: Mc 10,27; 12,18-27). Jesús creu que Déu, el seu Pare, intervindrà a favor seu, per això indica que tornarà a beure *vi* en el Regne de Déu. Jesús relaciona el seu Últim Sopar amb el banquet del Regne, és a dir, amb la victòria definitiva de l'amor sobre la mort i les forces del mal.

Jesús *interpel·la* la nostra manera de viure l'amistat, cal viure-la a fons, fins i tot assumint que un dels més íntims pugui traïr-te, sense que tu no li coartis la seva llibertat ni deixis d'estimar-lo.

- *Mc 16,14-18 (final canònic de Marc).*

Jesús ressuscitat s'asseu a taula amb els seus i els obre els ulls a la fe i els posa en missió. Una missió que consisteix a lluitar contra tot tipus de mal, sabent que comp-tem amb ell. Jesús *interpel·la* la nostra fe i la nostra disponibilitat a continuar la seva missió.

- *Mt 11,19 (= Lc 7,34). Jesús és criticat pels seus àpats.*

Jesús menja amb els exclosos del seu temps. Amb quest fet mostra que ningú no pot ser exclòs per cap motiu. I compartint taula amb els exclosos Jesús actua amb saviesa (: *les obres de la saviesa acrediten que és justa*), ja que fa la voluntat de Déu. Per tant, Jesús *interpel·la* la nostra capacitat de compartir, de relacionar-nos amb els exclosos del nostre temps.

- *Lc 7,36-50. A casa de l'amic Simó.*

Jesús es deixa convidar per Simó, un fariseu amic, i s'hi entaula amb altres. Per tant, Jesús no refusa ningú, tot i que els qui s'asseuen a taula amb ell el qüestionin (Lc 7,49: *Qui és aquest que fins i tot perdona pecats?*). No s'ha de tenir por d'entaular-se amb qui i pot qüestionar o posar en dubte la teva missió, la teva autoritat, el fet

d'acollir la persona que hom no acolliria i d'intimar-hi (Lc 7,38: *Si aquest fos profeta sabria qui és aquesta dona que el toca i quina mena de vida porta*). Aleshores Jesús *interpel·la* la meua por a ser qüestionat.

- *Lc 11,37-54. A casa d'un fariseu.*

Jesús és convidat per un fariseu a entaular-s'hi. Amb el gest de no rentar-se abans de menjar, Jesús *interpel·la* el fals ritualisme i convida a centrar-se en la justícia i l'amor de Déu (Lc 11,42), un amor que no exclou ningú (Lc 11,32). Amb aquests gestos Jesús es va guanyant l'animadversió (Lc 11,53-54), fet que no li impedeix continuar la seva missió. En conseqüència, Jesús m'anima a continuar la pròpia missió davant les situacions hostils. I per tant, m'*interpel·la* a no tenir por en la lluita perquè resplendeixi la justícia i l'amor de Déu.

- *Lc 14,15-24. Entaulat amb Jesús.*

Entaular-te amb Jesús (Lc 14,15) fa que t'adonis del fet que ja participes del banquet del Regne i que fas un tast de felicitat (*Feliç el qui prendrà part en l'àpat del Regne de Déu!*). Podria ser una velada referència a la participació de l'Eucaristia, on se'm convida a entaular-me amb Jesús i a no refusar de participar-hi amb qualsevol excusa per important i urgent que sigui. Jesús em convida a ser feliç amb Ell i amb els altres deixebles seus.

Jesús *descobreix*, en la *substitució dels convidats*, els efectes d'una iniciativa del Pare, que ell ja viu quan acull pobres i pecadors i *seu a taula* amb ells; la qual cosa crea polèmica amb els jueus compromesos i observants. Jesús revela en el seu ministeri, i amb la imatge d'aquest convit ho expressa, *l'opció de Déu* d'adreçar-se als exclosos per les autoritats religioses del seu temps, un cop aquestes han mostrat indiferència. Jesús mateix s'identifica amb l'opció d'anunciar i fer present el Regne als exclosos i la celebra fent-los *seure a taula* amb Ell. Per tant, amb aquesta paràbola dels convidats al banquet, Jesús m'anima a evangelitzar els exclosos i des de la perifèria i m'*interpel·la* a no prioritzar els propis afers i interessos.

- *Lc 15,1-2. Els típics àpats de Jesús.*

És pràctica constant de Jesús el fet d'asseure's a taula amb els exclosos. Amb aquest gest Jesús vol ajudar a comprendre l'abast del seu amor (Ef 3,18-19) i de l'amor del seu Pare (Lc 15,11-32). Jesús *interpel·la* la mirada i l'actitud que exclou (Lc 15,2).

- *Lc 19,1-10. La trobada amb Zaqueu.*

Aquí és Jesús mateix qui es convida a entaular-se amb un públicà. I ho fa després d'adonar-se que Zaqueu el busca (19,3). Deixar entrar a casa teua Jesús implica obrir

els ulls i el cor als altres. Asseure's a taula amb Jesús és fer un tast de l'avui de la salvació (19,9). Jesús *interpel·la* a adonar-te dels pobres amb qui tens relació i coneixença.

- *Lc 24,13-35. Jesús s'entaula amb els dos deixebles d'Emmaús.*

Jesús ressuscitat es deixa convidar per dos dels seus deixebles (24,13), un d'ells es diu Cleofàs (24,18), i després d'acompanyar-los des de la decepció amb la llum de la Paraula (24,25-27), s'entaula amb ells per recordar-los amb la fracció del pa el gest suprem d'estimació, expressió del seu misteri de mort i resurrecció (24,35).

La trobada entorn de la taula els retorna a la realitat, però amb *una mirada nova i esperançada*: la mort no ha ofegat l'amor, el fracàs de la creu no és tal, ja que és la manera que té Déu per manifestar que no exclou ningú del seu amor.

Jesús ens *interpel·la* a descobrir la presència de Déu i testimonia que descobrir-la és fer un tast del Regne. I entaular-se amb Jesús ha estat el cim del procés que hem fet acompanyats per Ell; s'ha passat de la decepció a l'alegria, i de la sensació de fracàs a l'esperança del Regne.

Els deixebles d'Emmaús, Caravaggio, 1602

- *Jn 12,1-8. L'àpat a casa dels germans abans de l'Últim Sopar.*

Jesús es deixa convidar a sopar a casa dels seus amics abans d'afrontar la mort. On es deixa estimar, preparant-se per morir (és ungit: 12,3.7). Jesús valora ser estimat. Per tant, Jesús ens *interpel·la* a deixar-nos estimar.

- *Jn 13,1-17,26. El Sopar de comiat.*

El quart evangeli relaciona el rentament de peus amb l'Últim Sopar i, per tant, amb l'Eucaristia. El gest profètic i únic d'anorreament del rentament de peus és relacionat amb l'entrega fins a l'extrem de Jesús, de la qual també fa participar el traïdor, aquell qui trenca la comunió amb Déu i amb els pobres i entre nosaltres. En efecte, el gest de donació a Judes, fill de Simó Iscariot (Jn 13,26), d'un tros de pa, és eucarístic (relacionat amb Jn 6,54-58). Jesús, totalment lliurat (*traditur*, en llatí) en el seu cos i en la seva sang durant l'Últim Sopar amb els seus deixebles, és alhora traït (*traditur*, en llatí). Precisament, Satanàs pren possessió de Judes quan pren el tros de pa: *En aquell moment, darrere el tros de pa, Satanàs va entrar dintre d'ell* (Jn 13,27). Satanàs només pren possessió de Judes després de prendre part de la comunió. Heus ací que l'amor de Déu, per mitjà de l'entrega fins a l'extrem de Jesús (Jn 13,1), s'endinsa en el cor del mal, s'enfonsa dins el *cantó fosc*. I en surt vencedor, sense deixar-se captivar per les forces del mal, i venent la temptació de la infidelitat. Aleshores podem dir que Déu és present davant el mal, però des del silenci. Déu no se serveix del mal per parlar, per això pot semblar que ens abandoni al mal. Però en el silenci també hi és present. L'Últim Sopar de Jesús amb els seus deixebles ens ho recorda i ho fa present.

Jesús *interpel·la* la nostra capacitat d'estimar fins a l'extrem, com ell estima (Jn 15,12). I ens indica que estimar com ell és el camí de la vida plena, de l'alegria plena (Jn 16,22). I és l'Esperit de Jesús que ens guia en aquest camí cap al seu Pare (Jn 16,13-15) i ens hi acompanya. També Jesús *interpel·la* la nostra disponibilitat de pregar pels altres unit amb Ell i amb el seu Pare en la comunió de l'Esperit Sant (Jn 17), una pregària que abasta tothom (Jn 17,12) i mira cap al futur de la missió (Jn 17,20), l'extensió de l'amor a tota la humanitat (Jn 17,26).

- *Jn 21,12-13. Jesús ressuscitat convida a entaular-se amb Ell.*

Jesús ressuscitat convida a entaular-se amb Ell, com a vencedor del mal i de la mort. Ara i aquí *el Senyor* (21,12) ens convida perquè portem el que *hem pescat* seguint la seva Paraula (21,4), l'oferim i en donem gràcies, i ho fem per amor, com Ell (21,15.16.17), perquè l'amor vessat transformi el món. I aquesta és la *interpel·lació* que Jesús ens fa en cada Eucaristia.

Síntesi

El fet d'entaular-me amb Jesús implica enderrocar murs, acollir marginats, sobrats, pobres, pecadors i ignorants, i edificar la comunitat del Regne, creant lligams de fraternitat i d'amistat. I m'hi entaulo sempre en l'Eucaristia.

A més, entaular-me amb Jesús, *interpel·la* la meva capacitat d'estimar fins a l'extrem, com ell estima; *interpel·la* la meva disponibilitat de pregar pels altres unit amb Ell i amb el seu Pare en la comunió de l'Esperit Sant; *interpel·la* la meva manera de viure l'amistat, vivint-la a fons, fins i tot assumint que un dels més íntims pugui traïr-me, sense coartar-li la llibertat ni deixar-lo d'estimar; *interpel·la* la meva fe i la meva disponibilitat a continuar la seva missió; la meva capacitat de compartir, de relacionar-me amb els exclosos dels ambients on em moc i actuo; *interpel·la* a fer-me adonar de les necessitats dels altres, tot ampliant la meva mirada.

També *interpel·la* la meva por a ser qüestionat; *m'interpel·la* a no prioritzar els propis afers i interessos i a no tenir por en la lluita perquè resplendeixi la justícia i l'amor de Déu. I *m'anima* a deixar-me estimar fins al final i no perdre mai l'esperança del Regne.

Quan vingui el Fill de l'home, trobarà fe a la terra? (Lc 18,8)

per Xavier Moll

No fa gaire vaig llegir en el diari que un professor universitari davant l'allau de baixes de les esglésies protestant i catòlica donava vint anys de vida a aquestes institucions. Em vaig imaginar, que aquell professor, en plans d'investigació, devia guaitar un diumenge dins una església a l'hora de la missa i no hi va comptar més que jubilats. I dins el meu cap es va fer present el follet de la paròdia, i tot cofoi em vaig dir: només vint anys! Això jo encara ho podria veure; és veritat que ja en tinc 85, però un cosí de ma mare va arribar fins als 114. Aviat, és clar, vaig haver de baixar d'aquests aires sublims de la fantasia i un altre cop davant aquell professor vaig treure dues deduccions del seu pronòstic: si diu que només tenim vint anys de vida, deu ser perquè per a ell l'Església no és gaire cosa més que una associació amb membres que paguen una quota i reben uns beneficis: això és la seva *vida*, i quan es perden aquestes dues coses ve la *mort*... d'aquí a vint anys. La segona deducció que va aparèixer dins el meu cap ja va ser molt més pesada. Se'm va fer present el que diuen els diaris i vaig haver de confessar que el mateix aire es respira dins l'Església, on sembla que més aviat tot està centrat en el mateix punt que deia aquell professor: es tracta de sobreviure. I això no és res de nou ni tampoc previsió d'estrany: ja he esmentat altres vegades una de les darreres produccions de Hans Küng —que al cel sia— que demana si encara és possible salvar l'Església.¹ I, és clar, a partir d'aquí surten tota una sèrie de propostes de tàctiques salvadores d'una situació d'emergència: supressió del celibat, ordenació de dones, estructures sinodals de règim i d'altres minúcies i grandeses. Totes, és clar,

¹ Hans KÜNG, *Ist die Kirche noch zu retten?*, Munic 2011.

dignes de consideració, però justament perquè la fe cristiana no és cap tàctica de sobreviure, sinó una vida, cal decididament que deixem de banda tot això, que afrontem amb coratge el perill de ser titllats de conservadors, i que tinguem una fe que ens mogui a presentar-nos davant Déu amb les mans buides. Tanmateix l'Església no és cap invenció nostra: Jesús la va edificar (Mt 16,18), és una *ecclesia Dei*.²

I ara, ja només el fet d'estar davant Déu amb les mans buides, revela que ben mirat aquelles tàctiques són justament manca de fe, i això ja ens demana que aprofundim en aquest punt. És ben possible que per aquest camí descobrim justament que, en comptes de cercar remeis de pervivència, aquesta situació d'emergència el que ens demana és perfilar la substància mateixa de la nostra fe. I ara m'ha vingut al cap la paraula ben estranya que diu Jesús després de la paràbola del jutge impiu i la viuda i que he posat per títol d'aquest paper: *Quan vingui el Fill de l'home, trobarà fe a la terra?* (Lc 18,1-8). Aquí només l'esment de la vinguda del Fill de l'home, la parusia —una fe molt present en tot el Nou Testament— ja està en contradicció amb aquest afany de cercar remeis de supervivència: qui té fe en una parusia, no pot ni imaginar-se que un dia hagi de tornar el Fill de l'home i no trobi ningú.

És clar, també es podria pensar que aquesta paraula final de la paràbola per la seva forma interrogativa ja va una mica en aquesta direcció: demana si seran molts els qui creguin quan vingui el Fill de l'home, i això, és clar, es pot interpretar com a advertiment: aneu amb compte que la tardança d'aquesta vinguda no us sigui motiu de perdre la fe; però llavors ja no es pot parlar de pervivència, sinó d'un canvi radical: aquella esperança ja suposava fe en una vida, cercar ara tàctiques de supervivència ja vol dir que aquella fe s'ha deixat de banda.

Aquest canvi radical ja es pot entendre dins la paràbola del servent infidel (Mt 24,48-51), que en dir, "el meu amo tarda", ja suposava i esperava que no vindria, i ja li era prou motiu per a viure al seu albir. Això ja és una indicació del sentit fonamental que té la fe en la parusia per a la vida de l'Església dins una experiència constant de viure dins una reserva escatològica i de la gravetat del que abans he gosat donar a entendre en dir que és un pensament molt present en el Nou Testament, afirmació que volia ja suggerir el mal que avui ja no ho sigui tant.

Aquesta afirmació ja ens remet de ple a revisar —i possiblement restaurar— el mateix concepte d'Església, perquè dins el context d'aquells pronòstics de vint anys de vida, més aviat diríem que aleshores es defineix com a una associació o partit. Ja només dit així, es veu ben clar que la inquietud d'aquests cercadors de remeis de supervivència es mou dins la ideologia d'un altre món, que, més que fe, el que cerca és eficàcia. I ara, després d'aquesta reflexió, si un es torna a trobar davant d'aquesta

² Ac 20,28; 1Co 1,2; 10,32; 11,16.22; 14,4; 15,9; 2Co 1,1; Ga 1,13; Fl 3,6; 1Tm 3,5.15.

pregunta de Jesús que demana si quan vingui el Fill de l'home trobarà fe a la terra, l'esglai és tan enorme que un prefereix restar sense paraula, per no haver de dir que pròpiament ja no hi comptàvem, que hagués de tornar.

Ara gosaria dir que això ja és una pregunta que es fa al programa de desmitologització, que va voler ser com una mena de fer dissabte, per tal de netejar la casa i treure tot el que ja no serveix i es pot convertir en obstacle de subsistència. És clar, tot deixant ara de banda què s'entén per mite i com cal que s'entengui, i posant només damunt la taula el motiu d'aquesta empresa, que es troba en l'afirmació coneguda de Bultmann: "L'home que fa ús de llum elèctrica i d'aparells de ràdio, que es deixa guarir per mitjà de mètodes de la medicina moderna, ja no pot creure alhora en el món dels esperits i miracles de Nou Testament",³ només això ja m'invita a fer al professor Bultmann una pregunta més pràctica que mítica: Com s'explica que els miracles que contenen els evangelis admiressin els pobres i pecadors i publicans i, en canvi, deixessin eixuts els sacerdots i levites i fariseus? Com és que els prominents de la societat van tenir més dificultats de creure que el poble senzill? És a dir, i ara perfilant l'afirmació de Bultmann: no és que els miracles en temps primitius admiraven i ara ja no admiren, sinó que llavors ja van admirar a uns i escandalitzar uns altres. I això ja és una invitació a posar en paral·lel aquell món del Nou Testament amb uns escribes davant el poble ras "que ignora la Llei" (Jn 7,49), davant "uns homes sense cultura i instrucció" que fan miracles i prediquen (cf. Ac 4,13), i una Església d'avui amb uns teòlegs i biblistes també davant una gent senzilla. Però llavors no podem deixar de banda, també en nom de la teologia i de la ciència bíblica, que un dia hàgim de confessar que els errats no eren els altres, sinó nosaltres mateixos, i que justament en aquest punt es produeixi aquella capgirada pasqual, que bé es pot dir que ja és la parusia esperada i sacramentalment viscuda, quan davant l'afirmació d'un *nos autem sperabamus* (Lc 24,21), aquell *tu solus peregrinus* (Lc 24,18) ens fa posar la mà a la boca i ja no ens deixa —a nosaltres teòlegs i biblistes— que ens posem més per damunt un poble ras, perquè és d'ell que hem de rebre la darrera paraula sorprenent, admirable.

Aquí cal fer observar que aquella alternativa de sacerdots i fariseus davant un poble ras també és deixa suposar en la paràbola del servent infidel que he citat abans: dins l'Església també, com dins el poble jueu del temps de Jesús, hi ha uns dirigents i uns dirigits més o menys dòcils, i ara puntualitzaria la pregunta de Bultmann i demanaria si és que realment també el poble ras d'avui ha perdut la bona fe de creure en miracles que encara tenia en temps de Jesús, o si és que aquest tema avui s'ha deixat de banda sense discutir. Una cosa és certa: en els sermons que sento avui, el miracle no hi té la

³ Cf. Rudolf BULTMANN, «Neues Testament und Mythologie», dins *Kerygma und Mythos* I, 15, Hamburg 1942.

funció decisiva que té dins l'evangeli, i tota la instrucció que es predica es redueix a una moral de no fer mal als altres, perquè els altres no t'én facin. És una moral que em deixa en el centre de tot com a espectador que m'indueix a decidir el que més em convingui, una mica com era la situació d'aquell servent infidel de la paràbola que he citat abans, que en no esperar cap amo, decideix pel seu compte.

No ho he dit encara, i potser ni cal que ho digui: aquí Déu no hi pinta res. Aleshores també cal donar raó d'un canvi fonamental de context, cosa que comporta un canvi de sentit en les mateixes paraules que es diuen i això també cal que es digui del mateix programa de desmitologització: la fe entre un tu que demana i un jo que respon s'ha tret sense avisar d'un context de diàleg; no és de la mateixa espècie el coneixement que un té dins un context de diàleg que el que aconseguix en pla d'espectador, no és igual el coneixement que té una dona quan diu que creu en el que el seu marit li ha dit, que el coneixement que, després d'haver tastat un aliment, diu si és dolç o salat.

Aquest mateix canvi de context que modifica substancialment el sentit de les paraules, també el fa Bultmann sense avisar quan treu el miracle d'un context de diàleg i el fica dins el context de la física, i aleshores, és clar, deixa d'admirar. Dins el context de la física no hi ha miracles, només compta la llei de causa i efecte. En canvi, si en nom de la fe, em sento un altre cop davant Déu, llavors, ja només en descobrir-me dins ell, el que pesa no és el que jo faig, sinó el que rebo i sento, i és justament en aquesta situació de receptor que em fa capaç d'admirar també el món de la física, el món d'uns *caeli enarrant gloriam Dei!* (Sl 18,2), i que llavors també m'admiro com a obra de Déu.

I ara encara és fàcil imaginar que aquests teòlegs i biblistes, gairebé obligats per la mateixa tàctica d'investigació, han hagut de sortir també d'un context de diàleg i fan el paper d'aquells intel·lectuals dels quals el secretari d'Estat de l'infern, Screwtape, escriu en una de les cartes tremendament iròniques al seu nebot Wormwood, que és un dimoniet encara inexpert en l'art de temptar homes. Li diu que no cal que s'amoïni massa en la seva feina d'induir a la temptació els intel·lectuals: només ells són els qui «llegeixen llibres vells», però ja han estat instruïts de tal manera que «entre tots els homes de la terra ja són els menys aptes per a apropiat-se de la saviesa que hi llegeixen»; els dimonis principals de l'infern ja han aconseguit de gravar indeleblement en ells «el punt de vista científic de la història», de manera que, «quan un intel·lectual es troba davant l'afirmació d'algun autor antic, mai no li passa pel cap de fer-se la pregunta, si és veritat o no».⁴ Així ja és més fàcil de veure un paral·lel entre aquells escribes i fariseus refractaris davant l'evangeli de Jesús, més aviat temorosos de posar en perill

⁴ C. S. LEWIS, *The Screwtape Letters*, Londres 1941, carta 27. Hi ha una traducció catalana de Miquel Estradé: *L'estratègia del dimoni*, Barcelona 1964.

la pervivència, quan deien: «Si el deixem continuar, tothom creurà en ell, vindran els romans i destruiran el nostre lloc sant i el nostre poble» (Jn 11,48), i aquests altres eminents que també fan una alternativa: fe o sobreviure.

I ara, es torna a presentar a la nostra consciència que, si davant Jesús van ser justament aquests deixats de banda els qui van creure i van començar l'Església cristiana, aleshores potser ens veurem obligats a gratar més endins i treure a fora el que la meravella de les tècniques modernes havia amagat: el sentit soteriològic de l'evangeli. Aleshores la pregunta es torna múltiple i obliga a fer un examen de consciència: si en el diàleg de l'Església amb el món també es deixa de banda aquest sentit soteriològic i més aviat preocupa la pervivència, si dins l'Església mateixa es parla poc o no gens de pecat i de salvació i tot es concentra a cridar l'atenció perquè no augmentin les baixes, si l'afirmació tan valenta de modernitat no és una negació poruga del sentit que amaga el vocabulari d'una llengua estranya, tot això, en definitiva, no és més que una manca de fe i d'esperança en aquell "*que vingui el teu Regne*" [Mt 6,10], un fer dissabte que ja no és tirar al sac el vell per admirar més el nou, sinó amagar el fet definitiu de la parusia, que no parla de res de nou que hàgim de fer nosaltres, sinó que serà quan Déu digui: «Jo faig que tot sigui nou» (Ap 21,5).

En aquest punt cal aclarir conceptes; dir que en la predicació de l'Església es deixi de banda el sentit soteriològic de l'evangeli i es parli poc de pecats,⁵ llegit superficialment, pot semblar estem ficats dins la lògica més pura: si el sentit del mateix naixement de Jesús és que «ell salvarà dels pecats el seu poble» (Mt 1,21), però si no hi ha pecats, llavors haurem de cercar un altre sentit al misteri de l'encarnació; ja no cal parlar més de soteriologia. Llavors la veritat surt rabiosa amb un altre nom: en el nostre món ja no s'usa la paraula pecat, en canvi ara es parla, s'escriu, i es crida ben fort l'acusació d'abusos sexuals de capellans amb menors d'edat, i aquell primer argument de donar-se de baixa de l'Església, perquè avui el nostre món ja no pot creure en miracles, ara la decisió rep una justificació peremptòria. I ara deixeu que torni usar el mot decantat i digui, que aquests abusos sexuals són, en el vocabulari de la teologia, uns pecats i que els pecats —també en el vocabulari de la teologia— abans que es cometin, ja existeixen en l'ambient que es respira. Això ja modifica el sentit mateix del mot pecat i dona un altre pes al misteri de l'encarnació: "salvar el poble dels pecats". I ara ja s'entén d'una altra manera aquella defensa de Jesús, justament davant aquells fariseus que tenien problemes per entendre els miracles, quan els diu que no ha vingut a cridar els justos, sinó els pecadors (cf. Mt 9,13), i si al seu costat ara hi afegim que és també Jesús que dins aquell món diu que, no el qui peca, sinó els qui fan pecar, els qui escandalitzen, «més valdria que els tiressin al mar» (Mt 18,6), llavors caldrà dir

⁵ O no gens, ja ho deia J. PIEPER, *Über den Begriff der Sünde*, Munic 1977, p. 11.

que el pecador dins l'evangeli es posa dins un context molt distint del que té dins el nostre món d'avui. I en aquest moment em ve a la memòria aquella explosió de films i revistes dels anys seixanta i setanta, plenes d'imatges eròtiques que es publicaven en nom d'una llibertat i democràcia enteses d'una altra manera de com s'entenen en el Nou Testament. I aquí voldria que el lector tingués el coratge, sense necessitat de minvar gens aquells abusos sexuals de capellans, de veure l'acusació dins el seu context real: justament perquè la missió de Jesús és «salvar el poble dels pecats», això ja dona un pes enorme, si també diu: «Ai del qui fa caure» (Lc 17,1).

Ho tornaré dir, perquè és marqui més: els pecats, abans que es cometin, ja existeixen en l'ambient que es respira. També és important recordar que Jesús dins l'evangeli insisteix a demanar que perdonem els pecats dels altres —*usque septuagies septies* (Mt 18,22)— i que fins i tot aquest perdó nostre de pecats d'altri es posi com a condició de ser un mateix perdonat per Déu (Mt 6,15); i també aquí és interessant observar que justament van ser els teòlegs i biblistes de llavors se'n van escandalitzar i van dir que «només Déu pot perdonar pecats» (Mc 2,7). I encara davant aquests crits que demanen càstigs pels pecadors, hi ha la tremenda veritat que diu: «Qui no tingui pecat, que tiri la primera pedra» (Jn 8,7). Tot això és una invitació meva a veure aquest mal immens de pecats comesos dins l'Església dins un altre context, dins un context veritable de diàleg amb Déu.

*Qui no tingui pecat, que
tiri la primera pedra*

Provaré encara de cercar l'arrel d'aquestes veritats en un altre cas concret, certament intranscendent, però espero que instructiu, i més o menys casualment dins el mateix món de la sexualitat... i del diàleg. Abans l'epístola de la missa començava amb un "germans" inclusiu, que volia dir: "germans i germanes", però les germanes no en van tenir prou i van demanar que es comencés per un "germanes i germans" comprensiu: elles no es volien sotmetre a restar incloses dins aquella masculinada. I ja preveig que un dia els germans protestaran d'anar ara darrere les germanes i imposaran que si aquest diumenge s'ha dit: "germanes i germans", que el diumenge que ve es digui: "germans i germanes" i que s'imposi aquesta alternativa per confirmar igualtat de drets. Però encara s'hi amaga un detall lingüístic important: aquesta igualtat demanarà encara que, si l'adreçament es vol fer més afectuós i afegir que els estimem, de cap manera n'hi haurà prou que es digui: "estimats germans i germanes", sinó, és clar, "estimats germans i estimades germanes". I amb tot aquest embolic de drets, Déu faci que un dia descobrim que hem perdut l'essencial d'aquell *in te, Domine, speravi, non confundar in aeternum* (Sl 30,2; 70,1), que és l'expressió inefable del goig més sublim de descobrir-se un mateix dins el tu que li diu un altre, que una germana sigui capaç de trobar-se inclosa dins un germà, que és la forma més autèntica de sortir de la solitud. Justament això m'obliga a posar tot aquest combat de drets masculins i femenins dins la història de la salvació, i concloure que ha estat una revolució no solament ridícula, sinó també trista. D'aquí en surt l'alternativa a escollir: restar en la glòria del solitari o trobar una altra identitat més pregona dins el diàleg.

El diàleg només és possible entre dues persones distintes. I ara, aquella pretensió de dones que volien ser com els homes sona d'una altra manera. Que una persona sigui distinta d'una altra vol dir que una té el que l'altra no té. Només així és possible el diàleg autèntic que és sempre parlar i escoltar, donar i rebre. En pla de negoci se supera aquesta desigualtat en convertir aquell donar i rebre en un comprar i pagar. I bé em puc imaginar que aquesta és la meta d'aquell propòsit d'igualtat d'homes i dones, blancs i negres, saberuts i incultes. Llavors tot es paga. També el qui la fa la paga. Llavors l'altre, en ser igual que jo mateix és alhora un possible contrincant. D'amor, aquí ja ni se'n parla. I l'estètica, en el sentit més propi de la paraula, es converteix en utopia, també en el sentit més propi. Aquesta observació canvia radicalment si es compta amb Déu o no s'hi compta. Gosaria proposar una tesi que diu: Només en la fe en Déu és possible el diàleg entre els homes. Sense Déu només veiem en aquest món homes i dones d'una mateixa naturalesa, iguals com els exemplars de llibres d'una mateixa edició. Només en la fe en un Déu creador d'aquesta raça humana, els homes ja no solament no són exemplars idèntics, sinó que justament en la seva distinció són capaços de parlar i d'escoltar, d'estimar i de sentir-se estimats.

Un només pot estimar un altre, o estimar-se a ell mateix, en context de diàleg o de monòleg. El decàleg comença amb el manament d'estimar Déu: aleshores tota la mo-

ral —el decàleg!— canvia radicalment de sentit: en pla de diàleg la Llei de Déu és una abraçada de Déu; en pla de negoci, complir una llei ja no equival a cap abraçada. Déu fa possible el diàleg perquè comença amb un donar i rebre; sense Déu, el primer acte no pot ser altre que: jo tinc la raó, i tu què hi dius? El donar i rebre de tot diàleg no pot començar amb un donar afirmatiu, sinó interrogatiu: què pot, vol, necessita l'altre rebre de mi? En canvi, dins un context antidialògic, la teologia mateixa cal que prengui el model de les ciències naturals. Dins el model de diàleg, la teologia és essencialment interrogativa, oberta a la soteriologia: dins l'interrogant ja hi ha una mancança que s'espera resoldre amb la resposta de Déu. També després del judici final, tant els de la dreta com els de l'esquerra pregunten: “Quan ho vam fer?” (Mt 25,37) o “quan no ho vam fer?” (Mt 25,44): i això ja és un exemple de diàleg perfecte!: el motiu de parlar —i donar!— no ve de mi mateix, sinó de l'altre. I aquest altre sorprenentment es troba transfigurat quan ens arriba la resposta admirable que aquest altre és el Crist mateix: “a mi m'ho feieu”, i aquesta sorpresa és alhora una mostra d'aquella sorpresa essencial de la creu de Jesús: el van condemnar a mort per dolent i que quan es des-tapa —*nos autem sperabamus*— es mostra la dolenteria dels qui es creien els “bons” oficials. En aquesta descoberta de la identitat de Jesús en l'altre puc ara descobrir-hi sorprenentment la meua pròpia identitat autèntica descoberta en el “tu” que em diu un altre: «T'he cridat pel teu nom, ets meu» (Is 43,1).

I encara per acabar dins aquest món meravellós de l'estètica, dins el món de descobrir el bé on poc ho esperàvem, la resurrecció contrària a un *nos autem sperabamus*, m'ha vingut al cap el final sorprenent de la paràbola del jutge i la viuda: *Quan vingui el Fill de l'home, trobarà fe a la terra?* I un pensa: què té a veure aquest final amb una història d'irregularitats jurídiques? I encara: compara Jesús aquí Déu mateix amb aquell jutge inclement? I he pensat que explicaria encara una experiència d'aquesta veritat viscuda en la meua pròpia vida.

Abans d'anar a una cúria episcopal per demanar un procés de secularització, ja havia fet, és clar, uns altres comptes: secularitzar-me volia dir haver-me de guanyar la vida d'una altra manera, i vaig creure que una bona idea seria exercir un dia l'ofici de músic d'Església, organista o director de capella, i em vaig matricular a l'Escola de Música Sagrada de Rottenburg, que justament aquell any obria les portes després d'una restauració i ampliació. Era l'any 1972, de ple dins aquells aires de renovació de la reforma litúrgica. Feia poc que s'havia editat un nou missal romà, i amb la introducció de les llengües vernacles es va creure que la desitjada participació dels fidels en la litúrgia demanava un nou cantoral: seria un nou cantoral per a totes les diòcesis d'Alemanya, d'Àustria i de Boxen-Brixen, una diòcesi del nord d'Itàlia de parla alemanya. Es va publicar l'any 1975; quan vaig començar els estudis en aquella escola de música ja s'hi treballava febrilment, i si ho dic així ja vull insinuar que aviat hi va aflorar aquella discrepància, ben mirat pueril, entre músics i liturgistes que ja s'havia

encès en els anys mateixos del Concili. Deixeu-me només que digui molt superficialment: els liturgistes representaven el progressisme i els músics eren els conservadors.

Deixeu-me també que digui que aquesta alternativa de progressistes i conservadors, que es va introduir després del Concili amb pretensions qualificadores, per mi va ser, no solament una desgràcia avui encara present dins l'Església, sinó un error teològic que fa vergonyós el fet que es tingui per vàlid en la discussió teològica, justament perquè així es malmet l'arrel mateixa de la nostra fe. L'error de tota alternativa és que sempre pretén que uns són els bons i els altres automàticament els dolents. La creu redemptora de Jesús, en canvi, no crea una alternativa entre aquell poble ignorant que havia cregut en miracles i aquells sacerdots il·lustrats que se n'havien escandalitzat. A la llum de la resurrecció uns i altres han de confessar que anaven errats: els prominents que havien cregut que Jesús era un destorb perillós, i també els qui s'havien apuntat a la predicació de Jesús: la creu els va fer dispersar amb un *nos autem sperabamus*. A la llum de la resurrecció, la creu es presenta com a sorpresa radical, perquè llavors ja no val dir: nosaltres, que vam creure en els miracles teníem raó, i vosaltres sou uns errats de comptes, perquè la creu, vista des de la resurrecció, fa evident que «*tots anàvem com ovelles disperses, cadascú seguia el seu camí; però el Senyor ha carregat damunt d'ell les culpes de tots nosaltres*» (Is 53,6).

Tots anaven errats: els progressistes, en creure que la salvació —ara la salvació d'una Església que només té vint anys de vida— es trobarà en noves tàctiques, cosa que equival a negar una parusia ja present en el sagrament, i els conservadors que del passat en fan un espectacle per mirar, en comptes de descobrir aquest mateix passat dins el record, que és tant com ficar-lo dins el cor, com a cosa nostra, viscuda. Creu i resurrecció no són una alternativa: la resurrecció, en mostrar el sentit de la creu, revela que tots anàvem errats com ovelles disperses. Només llavors la meravella del miracle, quan també ens hi descobrim a dins, deixa de ser un espectacle, que bé es pot ficar dins un ordre físic de causes i efectes. La resurrecció ens diu que en aquella creu hi descobrim el Senyor carregat amb les culpes de tots nosaltres. Així el miracle és cosa molt distinta de com s'entén dins tot un programa de desmitologització. És també el terme d'una llengua estranya.

La llàstima va ser que la majoria d'aquells teòlegs progressistes es van posar de part dels liturgistes, que defensaven renovació i van deixar una mica de banda la substància del cant litúrgic. Els músics conservadors van perdre i —deixeu-me que ho digui així— la derrota va ocasionar que aquells músics es donessin de baixa d'actius en el cant litúrgic i sorgís una nova raça de músics, més a l'estil d'aquells liturgistes. Els nous llibres oficials litúrgics van sortir de les mans d'aquells liturgistes progressistes. Aquests nous llibres litúrgics, algun cop van merèixer d'Erik Zenger, l'especialista en el llibre dels Salms, expressions com són “tisores litúrgiques”, quan per motius d'afinitat amb el món d'avui se suprimeixen —llegiu “censuren”— textos bíblics, o “teologia

dominant” que recorda molt aquella teologia dels fariseus amb l'altra semblant d'un fer dissabte, per treure noses. Per evitar malentesos és prudent advertir que una cosa és la Constitució sobre la litúrgia *Sacrosanctum Concilium* i una altra, sovint molt distinta, el que aquells liturgistes en van fer.

En aquell temps —vull dir, tot just aprovada i publicada la constitució *Sacrosanctum Concilium*— molts, que van interpretar el document com a victòria dels liturgistes contra els músics, el capítol VI que parla en termes ben positius sobre la música sagrada, per exemple, K. Rahner i H. Vorgrimler, comenten —al meu sentir en un to ofensiu— amb una interpretació de la música mateixa com un «món esotèric» i després creuen que les paraules d'elogi que dedica la Constitució de Litúrgia a la Música Sagrada al començament del capítol, no és més que una embetumada per apaivagar els ànims crispats dels músics. Amb un altre to de veu, H. Schmidt arriba a parlar contra «un grup petit però influent de compositors de música sagrada», els perdedors d'una reforma que malauradament es va dur a terme en forma de combat. Crec que no vaig gens errat si ara dic, que H. Schmidt en l'anònim «grup petit i influent» volia dir entre d'altres i molt particularment el nostre Higiní Anglès, llavors president de l'Institut Pontifici de Música sagrada, la posició del qual enfront de la reforma litúrgica bé mereixeria un judici pòstum més desapassionat.⁶ Aquesta baralla va ser un absurd, més aviat infantil, tant des del punt de vista de la litúrgia com del de la teologia mateixa: des de la litúrgia, perquè fer fora els músics del cant sagrat, ja era escapçar un bon tros de la seva mateixa substància litúrgica; i des de la teologia, perquè això equivalia a treure d'ella mateixa el seu sentit original de cant de lloança. Així van entendre els antics la paraula teologia.⁷

I ara torno a recordar aquella Escola de Música Sagrada dins aquest ambient de renovació. L'escola encetava també un nou director que em va rebre bé. Sabia que havia estudiat teologia, això encara no era per ell cap motiu de desconfiança. Però un dia li va arribar la notícia que era amic del músic i compositor Bernhard Rövenstrunk, justament un representant destacat d'aquella raça ja extingida de músics. Ja s'entén, era un dels qui davant la nova tònica litúrgica s'havien deixat de banda. Ell també encara havia participat en un primer estadi en la confecció del nou cantoral, però aviat en va ser decantat.

⁶ Cf. K. RAHNER i H. VORGRIMMLER, *Kleines Konzilskompndium*, Friburg: Herder 1967, p. 48; J. A. JUNG-MANN, *Das zweite Vatikanische Konzil*, LThW², vol. 12, p. 94; H. SCHMIDT, *Die Konstitution über die heilige Liturgie*, Friburg: Herder 1965, p. 205. Cf. també Higiní ANGLÈS, «El pròxim Concili Ecumènic i la música sagrada», *Germinabit*, Montserrat 1960, núm. 66, p. 4-7; núm. 70, p. 6-8; núm. 71, p. 8.13.

⁷ Karl KERÉNYI, *Griechische Grundbegriffe. Fragen und Antworten aus der heutigen Situation*, Zürich, 1964, p. 12. Cf. PLATÓ, *República*, II, 379 a 5; *Epinomis*, 980 c 7. Eusebi de Cesarea, *Història eclesiàstica*, x 4,70.

La història d'aquesta amistat meva amb Rövenstrunk és ben divertida. L'any 1965, feia només dos anys que s'havia promulgat la Constitució de Litúrgia, em van encarregar i vaig llegir una ponència en el II Congrés Litúrgic de Montserrat.⁸ Després de llegir la ponència, aquest músic alemany va venir a felicitar-me. Una doble sorpresa: primer perquè era un desconegut i segon perquè la presència d'un estranger dins aquell congrés ja era cosa de meravella, anava acompanyat del compositor català Jaume Padrós, tots dos havien intentat tenir un paper actiu en la reforma del cant litúrgic, tots dos vivien a Alemanya, i tots dos van haver de passar del *sacrum* al *profanum*, després de la derrota de músics que he explicat abans i es guanyaven la vida amb altres músiques.

I ara, en aquestes condicions de ser tingut per membre d'una raça extingida vaig acabar amb prou feines la carrera de músic d'església i, quan oficialment hauria pogut començar a cercar un lloc de treball, aquell director em va dir expressament que més valia que no ho intentés i que cerqués feina per altres camins. Havia fet la carrera amb una beca del bisbat mateix que m'obligava a exercir de músic d'església dins la diòcesi almenys durant cinc anys; em trobava per tant en la situació absurda d'haver que fer una feina que em prohibien que fes. Era l'any 1976, feia un any que havia sortit el nou cantoral i es va presentar una solució: els meus estudis de teologia em feien apte per a confeccionar un índex de temes teològics d'aquell cantoral nou i així em redimiria d'aquella obligació de la beca rebuda. Ho vaig fer. La feina va durar dos anys. A l'endemà del dia que vaig enviar a l'editorial el darrer plec d'aquell nou índex temàtic, vaig deixar Rottenburg i vaig tornar a Catalunya. Quan el llibre va sortir, ja no era a Alemanya.⁹ I a Barcelona vaig començar a cercar feina.

Aviat em van oferir la possibilitat de fer de professor de religió d'un institut. Ho vaig fer amb ganes. Al cap de dos anys es va presentar una oportunitat més apropiada al meu tarannà: em van demanar si voldria treballar a l'editorial Herder de Barcelona. Els meus coneixements d'alemany em feien idoni per a fer aquesta feina. Vaig acceptar tot d'una. La meva feina era llegir els llibres que ens oferien editorials estrangeres per traduir i publicar en castellà, i donar la meva opinió si ho creia prou interessant; també tenia l'ocupació de corregir traduccions i, algunes vegades, també em vaig fer càrrec de fer les traduccions jo mateix. L'aspecte més interessant d'aquesta feina era que així havia de llegir llibres que per pròpia iniciativa no hauria llegit mai. Certament, si no m'hagués vetat llavors aquell director de l'Escola de Música —aleshores vist com a mal esperit— i hagués aconseguit la vida pacífica d'un músic d'església, que m'havia

⁸ Xavier MOLL, «El cant en llengua viva a l'acció litúrgica», *Actes del II Congrés Litúrgic de Montserrat* [1965], p. 113-124, cf. *Qüestions de vida cristiana* 1968, 42, p. 96-100.

⁹ Xavier MOLL, *Der große Themenschlüssel zum Gotteslob*, Freiburg: Herder 1978.

proposat de fer, mai no hauria experimentat les meravelles de mons desconeguts que m'oferia aquella feina editorial. Bé puc dir que darrere d'aquell director que vetava els meus plans de música s'hi amagava Déu mateix, que em volia menar per uns altres camins, com Déu també s'amagava darrere d'aquell jutge inclement de la paràbola. Aquest sorpresa de descobrir la mà de Déu on un no hi comptava amaga el perill ben real de deixar de banda el fet que aquesta mateixa mà de Déu es trobava activa en el mal mateix que un sentia. Això és el perill ben real de deixar de banda la creu mateixa de Jesús davant la llum esplendorosa de la resurrecció. Si ho puc dir així, és en certa manera aquell pensament ben educat que ens decanta de comparar l'acció d'aquell jutge injust amb Déu mateix: un Déu que no escolta aquella viuda que li demana el dret? Un Déu que, quan Jesús el crida a la creu "no respon"? (cf. Lc 18,7), i per mi és justament aquest silenci de Déu que dona una força impressionant a la seva paraula, ja que bé es pot dir que aquest silenci de Déu equival al moment quan ell ens escolta, i això fa que la paraula que després ens diu, és la seva resposta al nostre clam. Aquest pensament capgira el que possiblement hagi produït la repetició intensa que es fa en la litúrgia al final de les lectures, quan es diu: "Paraula de Déu!", i més aviat dona la impressió que vol dir: escolteu què diu i obreu en conseqüència. Abans hem vist els mestres de la Llei que s'escandalitzen dels miracles de Jesús que *escolta* el clam de malalts i pecadors, i hem gosat de veure-hi un cas semblant en una teologia dominant que fa l'aleta a la nostra societat agnòstica amb una moral sense misericòrdia, que recorda molt la moral dels tres amics de Job, moral que, en darrer terme, no és més que aquest canvi de context que s'ha repetit en aquest paper: el que havia de ser un diàleg entre un tu i un jo, entre un donar i un rebre, entre un parlar i un escoltar, entre Déu i nosaltres, es converteix en una llei física de causa i efecte, del qual la fa la paga.

I ara, què vol dir la pregunta final de la paràbola que demana si el Fill de l'home trobarà fe a la terra quan vingui? Deu ser una pregunta que es fa a fariseus i mestres de la Llei, a teòlegs i biblistes, que confien més en l'obra de les seves mans, que en llenguatge bíblic vol dir els ídols,¹⁰ i en pla de fer dissabte són incapaços de valorar l'estètica amagada en allò que tenen per malendreços, l'estètica amagada d'una creu que amaga una resurrecció, ben entès, una resurrecció que només s'entén bé amagada dins la creu, que ens fa sortir fora de nosaltres mateixos i ens posa en situació de diàleg autèntic. I és justament aquesta situació de diàleg que ara em retorna a aquell *dictum* de Bultmann que diu que l'home modern ja no pot creure en miracles. Abans ja he fet observar que en temps de Jesús davant aquells miracles seus el poble ignorant va creure i la colla dels intel·lectuals es va escandalitzar, i que d'aquí es podia treure l'afirmació que històricament no es pot dir que en l'antigor als miracles admiraven i en el

¹⁰ 2Re 19,18; 2Cr 32,19; Sl 115,12; 135,15; Sv 13,10; Is 37,19; Ba 6,50.

món modern de la tècnica ja no és així, com si fos aquest progrés el que ha decantat el miracle d'aquella funció que va tenir en un temps més primitiu. Però justament podrà ser instructiu comparar aquest no creure il·lustrat d'avui davant els miracles amb aquell altre no creure de fariseus i mestres de la Llei, que bé podem tenir la gosadia de comparar amb teòlegs i biblistes d'avui, i veure si d'aquí ens calgui trobar una resposta a la pregunta final de la paràbola de la viuda i del jutge inclement que obliga a fixar-se en si la fe es perd amb el temps d'espera.

Potser basti fixar-se en la paraula mateixa: miracle és allò que admira, allò que admira és sempre cosa que ve de fora i s'accepta, és a dir, és cosa que es dona en una situació de diàleg. I això ja permet dir que la manera més eficaç de desmuntar un miracle és treure'l d'un context de diàleg i posar-lo dins un context de negoci, així es condiona l'acceptació del que diu un altre per un "si m'interessa" i és una manera refinada de transformar el que un rep d'un altre en uns *opera manuum suarum*, la mateixa definició dels ídols dins un context de causa i efecte: aquí dins no hi ha res que admirar, i és un món distint d'aquell altre on davant Déu demanem: *opus manuum nostrarum dirige* (Sl 89,17), que ja és posar un interrogant davant tot allò que fem. La Il·lustració, en declarar la raó com a mesura de la veritat, en el fons ja no pot admetre la veritat admirable d'un amor gratuït.

I ara, per acabar, de tot cor puc dir que per a mi aquella història que abans he contat d'un director d'escola de música sever amb mi que em va obligar a anar per camins obscurs, m'ha admirat quan hi he descobert la mà de Déu, per a mi ha estat un miracle en el sentit més propi de la paraula, també un miracle amb aquella funció que encara tenia dins la teologia escolàstica, la funció de despertar la fe.¹¹ També Josep, fill de Jacob, va interpretar el mal que li havien fet els seus germans com a obra de Déu: «Vosaltres em volíeu fer mal, però Déu n'ha volgut treure un bé» (Gn 50,20). I és justament la descoberta d'aquesta meravella –d'aquest miracle– que exclou tot intent de revenja –cosa que certament el nostre món donaria per just– i davant la por dels germans d'haver merescut un càstig, Josep ho decanta com a absurd: «És que m'haig de posar al lloc de Déu?» (v. 19). Dins aquesta meravella hi ha el mateix nucli de la creu, de la mort de Jesús pels nostres pecats. És clar, un món sense Déu, no coneix el perdó dels pecats, i només castiga en nom de la justícia. Més ben dit, no és només que no el conegui, és que tampoc no n'està capacitat: només Déu pot perdonar pecats (cf. Lc 5,21). Si en el parenostre demanem que Déu ens perdoni "així com nosaltres perdonem" (Mt 6,12), el nostre perdó no és evidentment condició, sinó imitació, del perdó

¹¹ Cf. Joseph RATZINGER, *Das zweite Vatikanische Konzil*, Freiburg, Herder, vol 2, p. 512s. En el comentari a l'art. 5 de la constitució *Die verbum* del Concili Vaticà II, sobre la funció del miracle en l'afirmació de la fe considera que aquí es dona un pas més endavant en comparació amb el que s'havia dit sobre aquesta qüestió en el Vaticà I (DS 3008).

de Déu. Però llavors és també la justícia del món que no té el mateix sentit que aquella altra justícia que ve després d'una justificació, com tampoc no és el mateix la llibertat que el món dona per bona, que aquella altra que ve després d'un alliberament. Un alliberament admirable que té com a coda un cant d'acció de gràcies. Sense Déu, és el sentit mateix de l'estètica que s'anul·la, perquè, en darrer terme, la bellesa és sempre la sorpresa davant el que ve de fora, és sempre un do que per força suposa un que dona; i ben entès, una sorpresa que es pot descobrir darrere el que havíem tingut per mal: la sorpresa de la creu. El meu món ja no pot creure en sorpreses: tot té un preu. És aquesta altra llengua racional d'aquest món secular que va invocar expressament Bultmann, per justificar el seu programa de desmitologització: així va treure el miracle del seu context de diàleg i va deixar d'admirar. Després de la història turbulenta de la paràbola del jutge i la viuda, Jesús no demana si trobarà en la comunitat intel·ligència i llestesa, sinó si hi trobarà fe; és clar, aquella fe que es descobreix on un no hi comptava i així és un do que de dos en fa un. En pagar el preu, el comprador se separa del venedor; en descobrir la mà de Déu –dins aquest món sense Déu!– un no pot fer més que donar gràcies de la trobada. Aquesta sorpresa inesperada és cosa molt distinta que aquella altra racionalitat del càlcul. Ja fa molts anys que Hans Urs von Balthasar ens ho advertia: «Creure és més que saber».¹²

¹² Hans Urs von Balthasar, *Theologie der Geschichte*, Einsiedeln 1950, segona ed., p. 22.

Homenatge a sant Jeroni

Amb motiu de la commemoració del 1600 aniversari del traspàs de Jeroni d'Es-
tridó —de sant Jeroni, vaja!—, l'Associació Bíblica de Catalunya va decidir de cele-
brar-ho fent una contribució a la llengua i la cultura catalanes i, no cal dir-ho, a la
figura gegantina del patró dels biblistes i dels traductors. S'han editat dos volums que
són una autèntica benedicció per als qui estimem la Paraula: l'un és del professor de
Sagrada Escripura i filòleg Joan Ferrer, president de la nostra ABCat i treballador
infatigable, i consisteix en un comentari teològic i pastoral als salms. L'altre, editat i
coordinat pel rector magnífic de l'Ateneu Universitari Sant Pacià, el Dr. Armand Puig
i Tàrrach, i amb la col·laboració de tota una sèrie de biblistes catalans, és una edició
hexaplar dels salms. Vegem-los de més a prop.

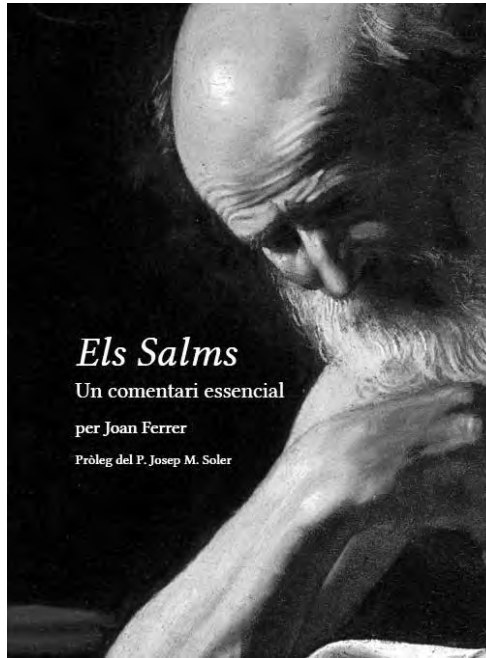
Joan FERRER, *Els Salms. Un comentari essencial*, Barcelona: A USP – ABCat – CPL –
PAM 2021, 509 pàgs.

Estem davant d'una joia teològica de primer nivell: un comentari a tot el saltiri
pensat i escrit per a tota aquella persona que sap perfectament per a què van ser
redactats els salms, és a dir, per a ajudar les persones a dialogar amb el Senyor: per
a pregar. Amb aquesta convicció, Joan Ferrer ha estat capaç de fer destil·lar tota la
saviesa que el caracteritza i sintetitzar allò que es pot dir de cadascun dels 150 salms
en unes poques ratlles. Evidentment, la suma ens porta a mig miler de pàgines, però
això no és res en comparació amb els grans comentaris exegetics estrangers. Podem
afirmar, sense por d'exagerar ni un xic, que allò que Joan Ferrer diu de cada salm
és, en realitat, allò essencial que se'n pot dir. Qualsevol paraula de més seria, ben
mirat, sobrera.

El comentari comença amb un pròleg (p. 5-10) del qui fins fa ben poc era el Pare
abat de Montserrat, Josep Maria Soler, i segueix amb una nota d'història de l'edició
i d'agraïment (p. 13-14). Tot seguit, l'autor ens fa una presentació introductòria
molt succinta del saltiri i de les seves característiques fonamentals (p. 15-29), per
passat immediatament al comentari pròpiament dit (p. 35-491). Al final del llibre
hi ha un apèndix d'allò més interessant, perquè s'hi poden veure imatges dels ins-
truments que, suposadament, devien de fer servir els músics i cantors del Temple
per a acompanyar la litúrgia. L'obra es clou amb una bibliografia selecta que el lec-
tor podrà usar si, encara no sadollat de la sapiència sàlmica que podrà degustar per
tot el llibre, vol continuar aprofundint en el gran llibre de pregàries d'Israel i dels
cristians.

Informacions

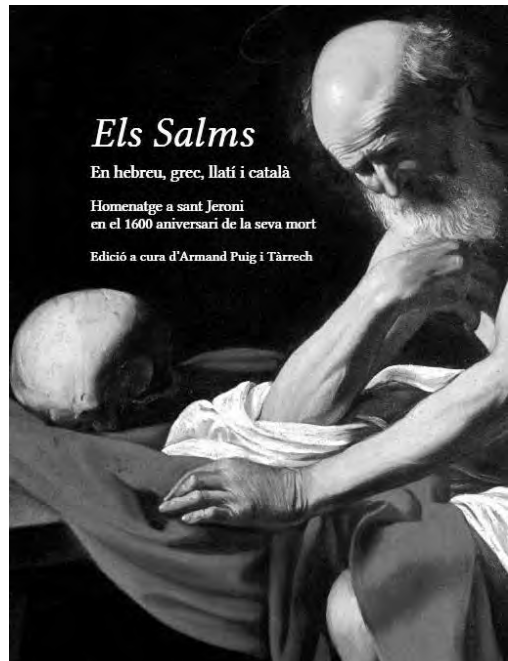

Tal com diu Joan Ferrer, el saltiri «és l'únic llibre del món que des de la primera paraula ja diu el que és capaç d'oferir: la felicitat». Penso que això és invitació suficient per al lector, no solament perquè estem davant d'una obra —el saltiri— d'una profunditat espiritual i cultural immensa, sinó perquè el llibre que ens regala Joan Ferrer és una delícia que ens acostava a la Paraula del Senyor d'una manera comprensiva, rigorosa i exhaustiva. Deixem-nos amarar de la Paraula sàlmica a través d'aquesta obra, que de ben segur que ens farà un bé i ens permetrà de pregar a Déu tal com li agrada: amb els salms.

Armand PUIG I TÀRRECH (ed.), *Els Salms en hebreu, grec, llatí i català. Homenatge a sant Jeroni en el 1600 aniversari de la seva mort* (amb Joan FERRER, Joaquim MALÉ i Oriol PONSATÍ-MURLA. Introducció a càrrec d'Albert VICIANO) (Grans textos cristians 10), Barcelona: AUSP – ABCat – CPL – PAM 2021, 1.007 pàgs.

Conjuntament amb el comentari de Joan Ferrer, aquesta edició hexaplar ha servit per a celebrar l'efemèride de sant Jeroni. Es tracta d'un llibre d'estudi, de meditació i de pregària; d'una obra d'un valor cultural pregon. Les primeres pàgines contenen un proemi (p. 7-13) del rector de l'AUSP, el Dr. Armand Puig i Tàrrach, que situa l'ocasió del llibre i presenta les línies mestres del personatge que el motiva, el príncep dels traductors: sant Jeroni. Tot seguit, el patròleg Albert Viciano s'encarrega de la introducció que segueix: *Vida i obra de sant Jeroni d'Estridó* (p. 17-107), que és una autèntica monografia a l'inte-

rior de l'obra i que, no cal estalviar-se elogis, és la introducció a la vida i a l'obra del gran Jeroni d'Estridó més actualitzada i ben feta que existeix a dia d'avui. Cal dir-ho, perquè l'esforç de síntesi que ha fet el professor Viciano és majúscul, i el resultat és brillant. Si voleu saber alguna cosa en ferm de sant Jeroni, llegiu-ho!

Portada de l'edició dels Salms en sis columnes: una obra preciosa per a la pregària i l'estudi

Seguidament trobem el gruix de l'obra: precedides per una nota sobre la traducció d'estudi dels salms (p. 109-113), les hèxaples del saltiri constitueixen el gruix del llibre (p. 116-1.007). Es tracta dels 150 salms disposats en sis columnes (tres per pàgina), verset per verset. La primera columna conté el text masorètic en llengua hebrea. Tant la mida de la lletra com la tipografia escollida faciliten una lectura àgil del text, que serà de gran ajuda per a aquelles persones que, sabent hebreu —molt o poc—, vulguin fer-ne la *lectio cursiva*. La segona columna conté la traducció d'estudi del text hebreu en llengua catalana. És una traducció d'estudi, és a dir, que ningú s'espera que sigui llegívola, perquè no ho és: es tracta d'una ajuda indispensable per a qui vulgui estudiar l'hebreu dels salms, perquè podrà anar seguint paraula per paraula el significat literal de cada mot hebreu. A part, s'hi han afegit algunes ajudes: amb itàliques s'hi han afegit els verbs, articles..., que l'hebreu elideix a fi de poder facilitar-ne la lectura; i entre claudàtors s'hi han afegit les arrels verbals hebrees d'aquells verbs difícils d'identificar. La tercera columna conté la traducció llatina de Jeroni, coneguda com a *Psalterium iuxta Hebraeos*, que si

Informacions

bé és la més fidel al text masorètic, no és la que feu fortuna entre les esglésies cristianes. Com sigui, es tracta d'una magnífica obra d'orfebreria lingüística, en què el lector podrà anar resseguint l'itinerari que Jeroni degué de fer des de l'hebreu fins al llatí. La quarta columna conté el text de la Vulgata sixtoclementina, coneguda com a *Psalterium Gallicanum*, que és la traducció llatina que sí que feu fortuna i que, per tant, romangué en el cor de l'Església durant centúries. És molt interessant, també de fer la comparació en l'ús dels mots entre les dues versions llatines de Jeroni, perquè a voltes les diferències són molt minses i, en altres ocasions, són notables. La cinquena columna conté la traducció catalana de la BCI, és a dir, la traducció interconfessional que més s'usa a casa nostra. Finalment, la sisena i darrera columna conté la versió grega, coneguda com a *Septuaginta*, que permet de veure quina opció prengueren els traductors grecs quan s'enfrontaren, ara fa més de dos mil anys, al text hebreu que tenien al davant.

Penso que un exemple gràfic ens permetrà de fer un tast de tot això. Vegem l'inici del salm 23.

מְזַמְּרֵנִי לְדָגְדֵּג יְהוָה רֵעִי לֹא אֶחְסָר׃	23.1 Salm de David. Yahwéh és el meu pastor [Ps. 23], no mancarà.	CANTICUM DAVID Dominus pascit me nihil mihi deerit	psalmus David Dominus reget me et nihil mihi deerit	23 (22).1 Salm del recull de David. El Senyor és el meu pastor; no em manca res.	Ψαλμός τῷ Δαυὶδ. Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με ὑστερεῖται.
בְּנֵאוֹת דְּשֵׁן יִרְבִּיעֵנִי עֵלְיָכִי מִנְחֹת יַהֲלֵנִי׃	23.2 Per prades pastures de herba em fara reposar [Hi 23]. sobre aigües de repòs em conduirà [Ps].	in pascuis herbarum adclinavit me super aquas refectiois emiriviv me	in loco pascuae ibi me conlocavit super aquam refectionis educavit me	23 (22).2 Em fa descansar em prats deliciosos, em mena al repòs vora l'aigua.	εἰς τόπον γλῶκας, ἐκεῖ με καταστήσωσιν, ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθροβέν με,
וּנְשִׂי יְשׁוּבֵי יַחְנֵנִי בְּמַעְלֵי צְדָקָה לְמַעַן שְׁמוֹ׃	23.3 El meu ésser fa retornar [Ps 23]. em guiarà/menarà [Hi 23a] per camins de justícia per causa de el seu nom.	animam meam refecit duxit me per semitas iustitiae propter nomen suum	animam meam convertit deduxit me super semitas iustitiae propter nomen suum	23 (22).3 i allí em retorna. Em guia per camins segurs, per amor del seu nom.	τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν. ὠδήγησέν με ἐπὶ τριβίαις δικαιοσύνης, ἐνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.
גַּם כִּי-אֶלֶךְ בַּיָּמָה צַלְמוֹת לֹא-אֶרְאֶה רַע כִּי-אֶתְּהַ עִמָּדִי שִׁבְטֶךָ וּמִשְׁעֶנְתְּךָ הִמָּה יַחְנֵמֵנִי׃	23.4 També quan caminis [Ps 23] per una vall de obscuritat profunda, no temeré el mal, perquè tu ets amb mi, la teva vara i el teu bastó em comfortaran [Ps].	sed et si ambulavero in valle mortis non timebo malum quoniam tu mecum es virga tua et baculus tuus ipsa consolabantur me	nam et si ambulavero in medio umbrae mortis non timebo mala quoniam tu mecum es virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt	23 (22).4 Ni que passi per la vall tenebrosa, no tinc por de cap mal. Perquè tu, Senyor, ets vora meu; la teva vara i el teu bastó em donen confiança.	ἐὰν γὰρ καὶ πορεύθῃ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακία, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ ἡ ράβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, στήριξόν με παρηκολούσον.
תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שַׁלְחָן בְּגִדֵי צֶלְרָח דֶּשֶׁת׃ בְּשִׁקּוֹן רֵאשִׁי בֹכֵסִי רֵיחֵה׃	23.5 Faràs davant meu una taula davant els meus adversaris [Ps], has fet greixós, has ungit amb oli el meu cap, la meva copa	pones coram me mensam ex adverso hostium meorum inpinguasti oleo caput meum calix meus inebrians	pāstasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me inpinguasti in oleo caput meum et calix meus inebrians quam p̄neclearus est	23 (22).5 Davant meu pares taula tu mateixa, i els adversaris ho venen m'has ungit el cap amb perfums, omplés a vessar la meua copa.	ἔστη μῆσας ἐνώπιόν μου πράστιον ἐξ ἐναντίας τῶν ἐπιβουλεύοντων ἐμῶν. ἐλάλησεν ἡ κεφαλή μου, καὶ τὸ ποτήριόν μου μεθύσκει ὡς κρατίσκος.

En conclusió, cal felicitar l'Associació Bíblica de Catalunya, així com totes les entitats editores i les persones que han col·laborat en l'elaboració d'aquests volums, perquè sense totes elles aquesta feina no s'hauria fet. Perquè no s'hauria pogut commemorar i celebrar aquest fet tan transcendent en la història cultural d'Europa i de l'Església i, també, perquè la llengua catalana ha afegit dos volums més a la seva història cultural, que, a casa nostra, també ho és i ho ha estat de l'Església.

Tal com ens ensenya el saltiri, donem-ne gràcies a Déu! Al·leluia!

Joaquim Malé i Ribera

Núria Calduch-Benages, secretària de la Pontifícia Comissió Bíblica

El passat 9 de març vam saber, amb una alegria immensa, que el Papa Francesc acabava de nomenar Núria Calduch-Benages com a secretària de la Pontifícia Comissió Bíblica (PCB). Es tracta d'una notícia de primer ordre, atès que és la primera dona en la història d'aquesta institució que ostentarà un càrrec de tanta responsabilitat; però no solament això, sinó que a més es tracta d'una catalana i membre estimada de la nostra ABCat: motiu de joia especial a casa nostra.

La Dra. Núria Calduch-Benages (Barcelona, 1957) és religiosa de la congregació de les Missioneres Filles de la Sagrada Família de Natzaret, i d'ençà de 2010 és catedràtica de la Facultat de Teologia de la Universitat Gregoriana de Roma —d'on ja era professora des de mitjans dels anys 1990. Llicenciada en filologia anglogermànica per la UAB (1979) i en Sagrada Escripura pel Pontifici Institut Bíblic de Roma (1990), on també obtingué el doctorat en Bíblia pocs anys més tard. És una experta mundial en literatura sapiencial, especialitzada en el llibre del Siràcida. El seu currículum acadèmic és extensíssim, amb una trentena de tesis doctorals dirigides i centenars de publicacions entre llibres i articles. És membre de la nostra ABCat, així com de les associacions bíbliques espanyola, italiana i estatunidenca. També és membre d'altres associacions internacionals de primer nivell.

Val a dir que aquest nomenament no li arriba per casualitat: la seva activitat docent i acadèmica sempre ha anat combinada amb una intensa activitat eclesial. Ja l'any 2008, en el context de la XII Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes, intitulada *La Paraula de Déu en la vida i en la missió de l'Església*, el llavors pontífex Benet XVI nomenà Núria Calduch com a experta. I, des de l'any 2014, ja formava part de la PCB. També ha format part d'altres comissions eclesiàstiques directament lligades amb el Vaticà, així que la seva trajectòria semblava indicar que un càrrec d'aquesta magnitud no li seria llunyà.

La Comissió Bíblica és un organisme creat fa més de cent anys pel Papa Lleó XIII amb l'objectiu de promoure l'estudi de la Bíblia i, alhora, de contribuir a estudiar-la amb els mètodes que li són propis. L'actual PCB fou reformada pel Papa Pau VI l'any 1971, que li donà un caràcter més acadèmic —fins aquell moment només era formada per cardenals— tot fornint-la, mitjançant nous estatuts, de professors de Bíblia de diverses nacions i escoles. Des d'aleshores i fins ara, la PCB és un òrgan consultiu al servei del Magisteri eclesiàstic i directament vinculat a la Congregació per a la Doctrina de la Fe, el prefecte de la qual és, també, el president de la PCB. Així doncs, la tasca principal de la Comissió Bíblica i, des d'ara mateix de la seva nova secretària —la

Informacions

---

*La Dra.
Núria
Calduch-
Benages
rebuda
pel Papa
Francesc*

Núria Calduch—, és la d'organitzar anualment una Assemblea plenària a fi de tractar un tema monogràfic, sempre relacionat amb la Sagrada Escripura, a l'entorn del qual s'hi reflexiona i, si bé no sempre, sovint se n'editen els resultats. L'última publicació de la PCB fou el document *Què és l'home? (Sl 8,5). Un itinerari d'antropologia bíblica*, publicat el dia de sant Jeroni de l'any 2019 i que actualment està a punt d'aparèixer en la traducció catalana.

L'orgull i l'alegria ens omplen els cors sabent que la Núria Calduch-Benages se suma a una llista de prohoms notabilíssims en el món dels estudis bíblics. El seu antecessor en el càrrec és Pietro Bovati, SI (2014-2020), professor emèrit de l'Institut Bíblic de Roma i expert en literatura profètica. Però és que amb anterioritat podem parlar de Klemens Stock, SI (2002-2014) o del cardenal Albert Vanhoye, SI (1990-2001), per citar només uns pocs noms. Així doncs, cal tenir present que el nom de la nostra apreciada col·laboradora del BUTLLETÍ i membre —ja insigne, i ara més!— de l'ABCat es troba entre alguns dels estudiosos bíblics catòlics més importants del nostre segle i del passat. Així li ho ha reconegut el Papa, i així ens en fem ressò des de l'ABCat!

Per tant, cal donar la més sincera enhorabona a la Núria Calduch per aquest reconeixement tan merescut que ha rebut per part del Papa Francesc. El Sant Pare, com podem anar comprovant amb el pas del seu pontificat, és una autèntica benedicció per a l'Església, i decisions com aquesta omplen de joia la nostra església catalana.

Núria, de tot cor, moltes felicitats! *Laus Deo!*

Joaquim Malé i Ribera

El P. Ignasi Ricart ens ha deixat

Ignasi, aquesta no ens l'esperàvem!

1. Perdoneu que continuï la conversa amb el pare Ignasi Ricart. Cada dia durant la pandèmia, resàvem *sexta online*: lloàvem el Senyor i ens posàvem al dia comentant l'actualitat. Ara lloem el Senyor en aquesta litúrgia i em sembla que el veig ací present per l'acció de l'Esperit Sant que ens engloba, il·lumina i ens dona ales. *Tens la paraula ben a prop teu, la tens als llavis, la tens al cor*. Coneixies bé el text tret del Deuteronomi que vas traduir per la *Biblia catalana: traducció interconfessional*. Tenies la Paraula al cor i d'allò que el cor anava ple, en vessaven la boca, i la vida i l'ordinador i altres mitjans. Del Cor de Jesús en xuclaves la saviesa del cor. Eres savi i entès, però amb la senzillesa dels petits. I les darreres nits que passaves en blanc en un insomni inacabable, t'acollies a la invitació de Jesús: cansat i afeixugat t'hi atansaves i et senties confortat. I tenies cor per afrontar les situacions amb sentit de l'humor fins en els moments més foscos.

2. Però, Ignasi, aquesta no ens l'esperàvem! Em sorprengué la trucada d'un bon amic teu donant-me el condol. Del P. Viñas? No, del P. Ignasi Ricart. Què dius, ara? Era ben cert. Ja sabia que no estaves bé, que perdies molt, que et costava enraonar i repeties molt. La mort t'ha sobtat a l'Hospital de Sant Pau. Descansa, Ignasi, patidor i *vir dolorum*. El P. Marimon et va treure el renom profètic de Malaquies... Un sac de tots els mals. I tan bon noi i tan bon cor. Però tenies una *Mens sana in corpore insano*. Una ànima d'infant en un cos un pèl desproporcionat. No hi cabia tanta ciència i tanta bondat, tanta saviesa i tanta senzillesa i capacitat de relacionar-te amb tothom, tanta empatia amb el patiment d'altri. Em comentaves com t'arribà a l'ànima el tracte amb en Xirinachs gairebé fins al darrer moment.

3. T'enyoro a l'hora de *sexta* lloant el Senyor amb el P. Pere Codina, i comentant alguna cosa per posar a punt l'antena. I fent hebreu, amb la teva paciència benedictina. Ets fill d'uns grans pares i germà d'uns bons germans. I ara t'hauràs trobat amb l'oncle, germà de la mare, màrtir ja beatificat Jeroni Fàbregas Camí. Família provada. Encara recordo un dia quan tu, ja jove, et vas posar a plorar com una criatura, aquella criatura que plorava desconsoladament la separació temporal de la mare imposada per exigència de la gran malaltia de la mare que s'enduia tota l'atenció del pare. Eres més tou que no et semblava. Però quina finor d'ànima en aquell cop d'enyorament.

4. No recordo gaire aquells temps de Solsona on bullia aquell pomell de nois extraordinaris que vibràveu no sols pels Beatles, sinó sobretot pel Concili. I per la passió d'aprendre d'uns professors extraordinaris com Miquel Roure, Antoni Gomis, Josep Sureda, Jordi Marimon, Anton M. Claret Sánchez. I com vibràveu cantant sota la batuta amable i segura del Sr. Virgili, veient-lo plorar d'emoció dirigint per primera

Informacions

---

vegada després d'una època fosca «Els Segadors» amb la coral de Solsona. I el noble desig de canviar el món tan difícil de canviar. Havíeu atès la lluna amb els primers astronautes que hi aterraren. Eren la vostra generació.

5. Després tu continuaries a Sant Cugat. Eres una esponja que tot ho xuclava —amb fort sentit crític tanmateix— i ho guardava en una memòria d'elefant i una gran capacitat de comunicació i de tocar de peus a terra amb un instint pastoral que t'ha acompanyat tota la vida.

Tu ets en part culpable d'orientar-me en la traducció del Nou Testament al català. Et vaig presentar com a mostra l'Evangeli segons Joan. La teva crítica severa, sincera i raonada em feu emprendre el camí que vaig seguir. Mentrestant continuaries ocupant-te de revisar i millorar la traducció. El teu nom hi figura en unes quantes edicions.

6. Eres un biblista consumat format a Roma i amb la corresponent estada a Terra Santa. I et varen fitxar per a la *Bíblia catalana: traducció interconfessional* que porta la teva versió del Deuteronomi i d'altres llibres del Pentateuc. Mai no te n'has penjat cap medalla. La Paraula és per a ser propagada, no pas per penjar-se medalles.

7. Has mantingut sempre el teu afany d'aprendre. Domines l'anglès i et desempallegues bé en l'alemany. Has animat i acompanyat en el camí de la fe la comunitat catòlica alemanya de Barcelona.

8. Eres un membre destacat de l'Associació Bíblica de Catalunya. T'enyoren. I t'enyoren tantes persones que fruïren del teu mestratge a Cervera, a Montgat, a Vic, a Barcelona, Sant Boi o llegint-te a Catalunya Cristiana i altres mitjans. Et trobarà també a faltar l'Editorial Claret que tant estimaves.

9. És un honor per a mi tenir-te de mestre uns anys després de ser alumne meu. T'he acompanyat via *online* cada dia en la pregària i veient com t'anaves deteriorant en la salut. Amb el teu bon humor suportaves, com “Malaquies”, les teves malalties, com superaves tot rient les teves *males inclinacions* que t'acostaven cada cop més a terra. I aprofitaves per fer el bé quan sorties a “menjar-te un parell de pomes/maçanes del barri de Gràcia” repenjat penosament en el dos bastons amics.

10. S'han dit de tu coses molt boniques i veres aquests dies. No et dic res del bon exemple de Fill del Cor de Maria en les diverses comunitats on has viscut. Consten en el llibre de la vida.

Una bona noia, sorpresa per la llargària del teu currículum, hi afegia la seva impressió: «Enlloc no diuen que era una persona, una bona persona. I afegeixo que quan l'anomenaven capellà, ell responia sorneguerament: “No cap allà, cap ací”. És ací on ell feia present el Senyor Jesús i feia sentir la tendresa de santa Maria especialment amb els qui sofrien.»

11. No et diré que descansis en pau. En pau sí, però sense descansar. No paris de burxar des del cel desvetllant en el nostre poble, fart de metzines, no pas fam de pa i

*L'Ignasi a les
Jornades de
Biblistes de
Catalunya
2009, Vic*

d'aigua sinó de Paraula. I continua burxant l'Editorial Claret i la BCI en el seu noble afany per fer avinent la Paraula en tots els àmbits a tothom responent a les preguntes d'ara no amb les respostes de "sempre" sinó segons el buf de l'Esperit que parla avui de tantes formes a les esglésies.

12. Continuaré resant *sexta* i fent hebreu cada dia. Unit a l'Esperit que és amb tu i és en mi fent-nos dir amb amor el parenostre.

Jaume Sidera i Plana, CMF

Homilia en el comiat de l'Ignasi Ricart

1. Donem gràcies per una vida que hem compartit.

La nodrida presència aquí de tants d'amics de l'Ignasi parla ja per si sola i diu clarament el que venim a fer, i, per tant, el que farem: tots i cadascun dels aquí presents porteu —portem— una raó, un motiu, d'agraïment envers l'Ignasi: sentiu —sen-

Informacions

---

tim— que estem en deute amb ell, sentim que el pas de la seva vida ha deixat petja positiva en la nostra. I venim a dir-li que li estem agraïts.

Seria fantàstic poder fer una llista de circumstàncies o moments en què la vida de l'Ignasi s'ha creuat amb la vida de cadascun de nosaltres: més enllà dels germans de família i de comunitat, uns el recordareu com a col·lega en la facultat, altres com a professor en diverses institucions, altres com a entusiasta animador de la pastoral bíblica, altres com a parelles que es van sentir acollides per ell en moments cabdals de la seva vida: malalts, ancians, i encara grups i comunitats, i en aquest sentit la comunitat dels alemanys de Barcelona, tant la comunitat catòlica, sobretot, però també la comunitat protestant, li agraeixen l'acompanyament pastoral i amigable en el camí de la fe que els feia.

Ja està vist, doncs, que la nostra celebració ha de ser per damunt de tot una acció de gràcies al bon Déu pel regal de vida que a tots ens ha fet, de trobar-nos amb l'Ignasi en algun o altre moment cabdal de la nostra vida.

Els qui han conegut l'Ignasi abans d'aquell greu accident que l'ha anat arraulint a poc a poc aquests darrers anys, el recordaran potser amb aquella còrpora alta i forta... que a primera vista podia resultar enganyosa: sí, sota aquella còrpora s'hi amagava un cor d'infant. No pas amb aquella pobra ingenuïtat primera, originària, dels qui pretenen estar de tornada de tot (sense haver sortit d'ells mateixos, ni haver anat mai enlloc!). No, res d'això, la ingenuïtat de l'Ignasi és la que anomenen «segona ingenuïtat» o «ingenuïtat recuperada» (Ricoeur), la que malgrat tot (i “tot” vol dir “tot”!) sap comprendre i acollir el cor de cada persona.

Per això ens adonem que, si el misteri de Déu i la seva Paraula havien arrelat tan fortament en el cor de l'Ignasi, no ha estat pels seus estudis o per les notes extraordinàries que havia tret a l'Institut Bíblic de Roma. No. Va ser perquè primer va acollir la Paraula de Déu amb cor d'infant, i després la va fer més forta amb els estudis i la dedicació. D'aquí que el passatge evangèlic escollit vingués com l'anell al dit per expressar aquest tarannà de l'Ignasi: «Reconec i proclamo, Pare, Senyor del cel i de la terra, que has amagat aquests misteris als qui es creuen savis i entesos i els has revelat als més petits. Molt bé, Pare, perquè així ho has disposat en el teu amor.» (Diguem de pas que si la lectura ens ha sonat una mica diferent de la que se sol proclamar en la litúrgia, és perquè l'hem llegida en la traducció de Claret assessorada per l'Ignasi Ricart.)

Aquesta passió de l'Ignasi per la Paraula de Déu, no ens la inventem. És el primer que els sortí del cor als seus col·legues i amics de l'Associació Bíblica de Catalunya, quan es van assabentar de la mort de l'Ignasi. N'espigolo un petit pom: «Trobarem a faltar el seu entusiasme»; «Certament era un entusiasta bíblic que contagiava la joia de l'Evangeli»; «Sempre animat i engrescador, sempre il·lusionat al servei de la Paraula i de l'Església»; «Era una persona entranyable, un home de la Paraula de Déu»; «Era contagiosa la seva passió per la Bíblia i la difusió de la Paraula»; «La mort de l'Ignasi

ens deixa el buit d'un home enamorat de la Paraula, que ens contagiava d'entusiasme i que sempre va viure allò que predicava».

L'Ignasi a les Jornades de Biblistes de Catalunya 2010, Vic

2. Aspectes de la vida de l'Ignasi

La Paraula de Déu va presidir la seva vida i va orientar i fonamentar la seva acció, que es va concretar en àmbits com ara l'ecumenisme, el diàleg interreligiós, la catequesi bíblica, espiritualitat bíblica, el compromís solidari com a col·laborador de la Parròquia de Santa Anna mentre la salut li ho va permetre.

3. «Gràcies per la vida que li estalvià»

Hem parlat de donar gràcies per la vida que amb l'Ignasi hem compartit, de la vida que ell mateix ha viscut lliurat a les causes evangèliques més dignes que acabem d'es-

Informacions

---

mentar. Permeteu-me ara que des de l'estimació de germà, us convidi també a donar gràcies a Déu per la vida que li ha estalviat.

Mireu: aquests darrers mesos se li havia precipitat un procés de deteriorament físic que li anava comportant una dependència més gran que la que havia tingut fins ara. L'Ignasi, home lliure, detestava aquesta dependència per dues raons: per la feina que donava als altres i pel que això comportava de pèrdua de llibertat personal.

Les últimes setmanes li van ser un anunci del que la malaltia podria arribar a ser i va patir molt: mantenia una lluita constant amb un cos que ja no el volia obeir. Era un *vir dolorum*. Amb bon humor, algú l'anomenava Malaquies, perquè —com el profeta— semblava que arreplegués tots els mals.

Tot el que l'Ignasi ha hagut de passar darrerament ens ajuda a entendre el grau d'humanitat que aquella expressió catalana que en situacions semblants havíem sentit a les nostres famílies: «Tant de bé li ha fet Déu» (enduent-se'l). Ni que sigui dit amb el cor adolorit de qui per res del món voldria perdre un germà.

I acabem reconeixent-ho clarament: «trobarem a faltar el seu somriure». Trobarem a faltar el seu bon humor a tota prova i la sana ironia que l'acompanyaven sempre. Només una mostra: quan l'anomenaven capellà, ell responia sorneguerament: *No cap allà, cap ací*. És ací on ell feia present el Senyor Jesús i feia sentir la tendresa de santa Maria especialment amb els qui sofrien.

No li diré que descansi en pau. En pau sí, però sense descansar. Ignasi: no paris de burxar des del cel, desvetllant en el nostre poble —no pas fam de pa i d'aigua i de diversions—, sinó fam i set de la Paraula. I continua burxant editorials i associacions perquè no parin de fer avinent la Paraula a tots els àmbits, per donar a les preguntes d'avui les respostes que a través de la Paraula, l'Esperit continua inspirant a totes les esglésies.

Pere Codina, CMF i Jaume Sidera, CMF

46è Curs bíblic d'estiu

L'Associació Bíblica de Catalunya, un estiu més i després de l'aturada forçosa de l'estiu passat, s'ha apuntat al servei de la difusió de la Paraula de Déu a través dels cursos bíblics d'estiu, impartits entre els dies 5 i 9 de juliol.

Els cursos d'estiu estan destinats a ajudar a qualsevol persona que se senti interpel·lada per aquest gran llibre, i vulgui adquirir una visió general de la Bíblia i dels llibres que la componen. Des de l'estiu de 1974, en què es va impartir el primer curs bíblic, els formadors i professors dels cursos han anat variant, però l'Associació Bíblica de Catalunya sempre ha vetllat perquè els cursos servissin perquè la Bíblia sigui coneguda, i la seva Paraula divulgada i sobretot gratament viscuda.

Seguint l'esquema dels darrers anys, el programa dels cursos està separat i ben diferenciat entre el curs del matí i el de la tarda. Aquesta distribució permet una major assistència d'aprenents de la Paraula, conciliant les tasques dels participants amb la seva procedència. Així que, tot i els mals auguris pel tema de la pandèmia, en total foren trenta-dos els inscrits en els cursos bíblics d'enguany, d'entre els quals vint-i-quatre procedien de l'Arquebisbat de Tarragona, tres del Bisbat de Girona, dos del Bisbat de Barcelona i un de cadascun dels bisbats de Lleida, Vic i Tortosa. Val a dir que tota l'organització dels cursos i la seva logística han estat sospesades, respectant les

*Un moment
dels cursos
bíblics de
l'estiu passat
a Tarragona*

Informacions

---

mesures de prevenció i protecció recomanades, sens perjudici de la bona entesa entre els participants.

Durant el matí, i a través del professor Dr. Joan Ferrer, el curs bíblic ha consistit en la lectura i el comentari de l'Evangelí segons Mateu. A la tarda, enfocat més a l'estudi de l'Antic Testament, el professor Dr. Joaquim Malé ens ha fet descobrir les grans obres sapiencials de l'Antic Testament, a partir d'una lectura general, però raonada, dels llibres dels Proverbis, Job, Cohèlet, Siràcida i el llibre de la Saviesa.

El mètode d'estudi que ens ha estat presentat pel professor Joan Ferrer ha estat com un joc de miralls. Constantment ens ha fet adonar de com l'evangelí segons Mateu ens emmiralla en el que és la síntesi de la fe d'Israel. Els lectors de Mateu sovint es veuen reflectits en altres passatges de les Escriptures. El que ara i aquí es llegeix té ressonàncies en l'Antic Testament. Només obrir l'evangelí ja ens trobem amb la genealogia de Jesús, precisament per mostrar que Jesús és descendent de David. Mateu, que coneix bé la fe d'Israel, es proposa presentar Jesucrist com el rei i el Messies d'Israel, per això cita passatges de l'Antic Testament més que qualsevol dels altres tres escriptors de l'Evangelí. Iniciant l'Evangelí per la perícope sobre la genealogia de Jesús, l'autor ens vol deixar ben clar que Jesús és descendent de David, remuntant la genealogia fins Abraham, el patriarca que va ser pare dels jueus. Des del seu naixement, ja en el si de la mare, Jesús és presentat com a Fill de Déu.

A totes les preguntes sobre qui és Jesús, la seva procedència, com va venir al món i el perquè, Mateu hi dona resposta acarant la persona de Jesús amb altres personatges de l'Antic Testament, com volent-los emmirallar. El professor Ferrer ens ajudà a percebre com tot l'evangelí de Mateu és el resultat de la professió de fe del poble d'Israel, de qui ha complert el manament que li ha estat donat: *xemà Israel* (Dt 6,4-9). Qui llegeix Mateu reconeix el que es diu, li és familiar, si ha escoltat. Aleshores, l'evangelista que coneix la fe d'aquells a qui s'adreça, insistirà en el que els profetes han dit, en el que hi ha escrit en les Escriptures, perquè el manament d'escoltar és vida per a les persones. Més encara, qui escolta Déu escolta i acull la salvació que ve de Jesús (cf. Mt 22,36-40).

Durant les sessions descobrim en Mateu la importància de la tradició bíblica i jueva. En Mateu es recullen grans profecies de l'Antic Testament, i es posa en relleu com el disseny de Déu emergeix clarament en els moments més significatius de la vida de Jesús. L'efecte mirall amb la història del poble d'Israel queda reproduït quan Mateu cita passatges profètics de l'Antic Testament i de com Jesús els va complir. La citació, com una fase feta, "allò que els profetes havien predit" (cf. Mt 11,13; 22,40) ens emmiralla en les profecies de l'Antic Testament, com per exemple les relacionades amb el naixement a Betlem de Jesús d'una verge (Is 7,14; Mi 5,2); el seu retorn d'Egipte després de la mort d'Herodes (Os 11,1; Ex 12-15); el seu ministeri als gentils (Is 60,1-3), etc. En el descabdellament del curs el professor prestà especial atenció a

com Mateu, igual que un mestre ansiós, ens vol demostrar que el que van anunciar els profetes s'ha fet realitat.

En la lectura que s'anà fent durant les sessions següents, el professor ens anà mostrant la importància dels textos de l'Antic Testament. Malgrat els segles de lectura i d'estudi de les Escripures, molts jueus, especialment els fariseus i els saduceus, es van negar aferrissadament a acceptar Jesús com el seu Messies. No van fer cas de l'únic manament donat per Déu: no van escoltar. No van saber trobar en Jesús el mirall que donava sentit al que tant havien llegit i estudiat.

Per resumir, en el treball de lectura feta a classe i amb el tocs d'atenció del professor, extraiem que llegir l'Evangeli de Mateu és una manera excel·lent d'introduir-nos en els ensenyaments essencials del cristianisme. La lògica de l'estructura del llibre facilita la localització de descripcions i discursos sobre diferents temes i ens porta a reflexionar. Mateu és especialment útil per ajudar-nos a comprendre com la vida de Crist va ser el compliment de les profecies de l'Antic Testament. El curs ha servit per descobrir i acollir novament aquest Evangeli com un regal de Déu, talment un tresor de l'Antic que revela el Nou Testament. Tornant a llegir Mateu amb una mirada nova ens estrenem com a deixebles novells de Jesucrist, confirmant que sí, que ell és el Messies del qual parlaven les Escripures.

Pel que fa al curs de la tarda sobre les grans obres sapiencials, en el que s'anomena el Pentateuc Sapiencial, el professor Joaquim Malé ens ha fet adonar de com expressions quotidianes, de la saviesa popular, provenen de la saviesa enclosa en les coses bones i ben fetes, és a dir de la Saviesa que ve de Déu. I així, sense adonar-nos-en, no fem més que citar la Bíblia quan emprem certes frases i dites.

“Un fill assenyat alegre pare i mare; un de beneit els entristeix” (Pr 10,1)

“Mans inactives empobreixen, mans diligents enriqueixen” (Pr 10,4)

“Aparta't del costat del neci que no n'aprendries res de bo” (Pr 14,7)

“No hi ha res de nou sota el sol” (Coh 1,9)

El curs ens ha permès endinsar-nos en un saber quotidià i profund i que reflecteix el pensament d'Israel identificat com a Poble de Déu.

En les classes hem descobert tota una literatura sapiencial que en general és present en tota la Bíblia. Pel que fa als de llibres de saviesa anomenats llibres sapiencials (el llibre dels Proverbis, el llibre de Job, el Cohèlet, el llibre del Siràcida, i el llibre de la Saviesa), hem après a situar-los i a comprendre perquè foren escrits i conservats. Seguint la finalitat del curs de quinze hores, el professor ens ha instruït sobre aquests llibres, sovint no prou coneguts, per fer-nos venir ganes d'extreure'n els tresors que hi contenen, tant els filosòfics i culturals com els espirituals i teològics.

El primer dia de classe calgué trobar les claus exegetiques per entendre el funcionament d'aquests llibres. En particular, el professor ens posà en context sobre el com

Informacions

es van formar dins d'una llarga tradició sapiencial (una tradició que va començar al III mil·lenni aC a Egipte i Mesopotàmia). Situats els aprenents de la Paraula en les tres categories, o les tres grans divisions de la Bíblia hebrea, ens fa adonar de com en el llibre de la Llei (el Pentateuc) i dels profetes, Déu és el centre: determina la història per les seves accions a favor del seu poble, en compliment de les seves promeses. Els profetes, per altra part, animaran la gent a confiar en Déu. Per contra, en la literatura sapiencial l'home és el centre de tot el raonament ja que és Déu qui li ha donat intel·ligència per tenir cura del món (cf. Gn 1,27-28). Presenta un enfocament diferent a l'acció humana. Com que Déu ha donat intel·ligència a l'home, i confia en ell, aquest observa el que l'envolta, de com es comporta la gent, i en treu conclusions. Amb la contemplació, l'experiència i amb la valoració que en fa esdevé savi. La persona que ha adquirit experiència vital vol compartir-la, especialment amb els seus fills, a fi de "procurar una formació completa que el porti a ser just, recte i honrat" (Pr 1,3).

No amaga aquesta literatura sapiencial la seva finalitat educadora (*mussar*), la d'insultir tothora i en qualsevol moment en la saviesa (*hokhmà*), perquè l'objectiu sempre és el mateix: aconseguir la justícia i el benestar que ve del Senyor. El savi ha après que venerar el Senyor alegra el cor, dona joia, goig i llarga vida (Sir 1,12). Qui ha descobert el sentit de la Saviesa vol compartir aquesta experiència vital amb altres persones, especialment amb els seus fills, perquè s'hi encaminin i l'aconsegueixin. Acollir els consells i les instruccions sàvies ajuda a fugir de les especulacions que fan errar molts

*Una
panòramica
d'una de les
classes del
Dr. Joaquim
Malé*

pensaments (cf. Sir 3,24). La persona que rebutja els bons consells fa una estúpida, en canvi la qui els accepta es torna sàvia. Per tant, la Saviesa esdevé com un ideal a assolir.

Ens aquest llibres sapiencials hi descobrim la personalitat de la Saviesa presentada pels savis autors. En els seus atributs hi reconeixem el retrat del Crist: és engendrada eternament per Déu; crida, convida i reprova els qui la rebutgen i el seu consell és recte, lluminós. Promet felicitat quan s'escull el camí del just (*tsedaqà*).

Finalment, en la lectura d'aquest llibres, hi trobem que la saviesa té un paper còsmic i transcendent, atès el concepte de la retribució que hi trobem, molt especialment en el llibre de Job. La concepció tradicional de retribució, és a dir, fer el bé per aconseguir la felicitat, queda completament tombada pel misteri del sofriment dels innocents. Podem continuar estimant i confiant en Déu quan les coses van mal dades? Com es premien els esforços dels justos? Aquestes són algunes preguntes que el llibre de Job respon amb saviesa i lirisme. De tota manera, el món, la vida, l'home en definitiva, continua essent quelcom impenetrable, i només Déu en té la clau. Com diu Cohèlet, així com s'ignora quin és el camí de l'alè de vida i de com es formen els ossos en les entranyes de la dona embarassada, ignorem com actua Déu, ja que ell fa una cosa i una altra (Coh 11,5).

D'altra banda, la filosofia i la teologia d'aquests llibres sapiencials ens són assequibles i properes perquè estan ancorats en el que és quotidià i alhora universal, cosa que fa que el seu missatge sigui encara més rellevant i interpellant. Després d'assistir a les classes amables amb el Dr. Malé, tenim noves claus per apropar-nos al cos sapiencial d'aquests llibres. Ara toca practicar els consells, la instrucció dels savis i justos: "perquè la saviesa és el que diu el seu nom: no es manifesta a la majoria... Segueix-la i cerca-la, i se't farà conèixer (la saviesa), i quan la tinguis no la deixis escapar; que a la fi hi trobaràs el repòs i es convertirà en la teva felicitat" (cf. Sir 6,22-26).

Per concloure, cal que agràim a l'Associació Bíblica de Catalunya i al director de l'Institut Superior de Ciències Religioses Sant Fructuós de Tarragona, el Dr. Andreu Muñoz, que un any més, i contra tot pronòstic, hagin organitzat un nou curs bíblic d'estiu. Conscients que la matèria apresada d'aquests savis professors és només un tast de la riquesa que contenen els llibres estudiats, volem reconèixer l'esforç del professorat per fer-nos descobrir la riquesa de la Paraula de Déu i desvetllar el desig de comunicar-la als altres.

Núria Fernàndez i Pou

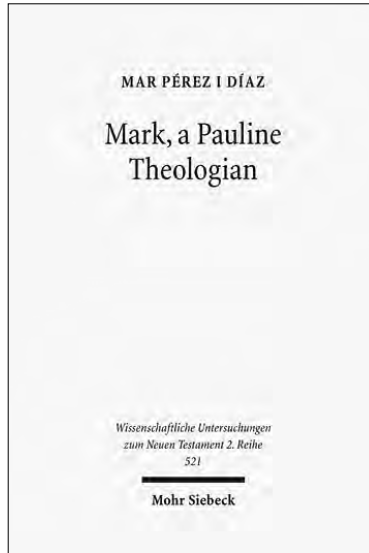
Mar Pérez

La publicació de la tesi doctoral de la professora Mar Pérez i Díaz és una notícia de primer ordre en el panorama bíblic català, no perquè s'hagi produït —fet que és habitual en el món de les tesis doctorals de teologia—, sinó perquè ha estat publicada dins la prestigiosa col·lecció alemanya «Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament» (és a dir, *investigacions científiques sobre el Nou Testament*), de l'editorial Mohr Siebeck de Tübingen. Es tracta, diguem-ho ben clar, d'un honor majúscul que no fa sinó reconèixer el gran mèrit de la recerca —i del resultat en forma de monografia— de la professora Mar Pérez, companya de la nostra estimada ABCat.

L'obra veu la llum un temps després que Mar Pérez defensés la seva tesi a la Facultat de Teologia de Catalunya (2017) sota la direcció del Prof. Xavier Alegre, i ho fa en anglès. És evident que un llibre publicat en l'actual *koiné* ultrapassa les barreres imposades per llengües acadèmicament minoritàries —com el català— i, per tant, es fa visible en el món —ja de per si complex— dels estudis bíblics anglosaxons. I això és molt important, perquè val a dir que la tesi de fons que l'autora sosté i demostra decididament en el llibre ha de ser atesa per un públic especialitzat i, a dia d'avui, això només és possible que passi si hom publica en la llengua de Shakespeare.

Doncs bé, cal tenir ben present que tant l'editorial com la col·lecció on la Mar Pérez ha publicat la tesi són de les més influents i reputades en el món acadèmic dels estudis bíblics, i això ens ha de permetre d'entendre l'abast real de l'estudi que ha realitzat, que duu per títol *Mark, a Pauline Theologian. A Re-reading of the Traditions of Jesus in the Light of Paul's Theology*. Certament, el títol mateix de l'obra ja ens dona idea de quins són els seus objectius. Amb paraules seves, es tracta de «buscar i analitzar els passatges de l'evangeli de Marc que són clarament paulins quant a la teologia, o bé que estan en harmonia amb el pensament de Pau».

L'obra consta de cinc capítols, emmarcats per una introducció metodològica i per la bibliografia i els índexs. Els capítols són aquests: 1) Història de la recerca; 2) Estructura de la narració de Marc; 3) Elements de la teologia paulina dins l'evangeli de Marc; 4) Cristologia; i 5) Conclusions. Els dos primers capítols, pràcticament preceptius en una tesi doctoral, són un proemi necessari per al cos i el cor de la investigació, que trobem en l'extens capítol tercer. El capítol quart, per la seva banda, presenta la cristologia que trobem en l'EvMc com una cristologia paulina, bo i acceptant que la creu del Crucificat ressona tothora en la teologia de Marc i que, ben mirat, això és una reverberació de la teologia de Pau. El capítol de les conclusions presenta els resultats de la investigació, tot recapitulant el camí recorregut i cloent-lo amb la satisfacció

*Portada de l'edició de la
tesi de la Dra. Mar Pérez*

d'haver pogut demostrat la hipòtesi principal, això és, que l'evangelista Marc recorre i rellegeix l'apòstol dels pagans, sant Pau.

No ens queda sinó felicitar efusivament l'autora de la tesi, la professora Mar Pérez, per la feina feta. És un veritable goig poder comptar amb una biblista de primer nivell en el si de la nostra Associació Bíblica de Catalunya. La més sincera enhorabona, Mar!

Joaquim Malé i Ribera

100 personatges bíblics

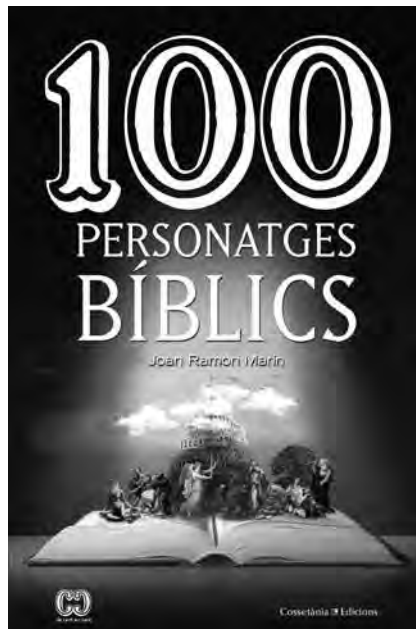
L'editorial Cossetània, de Valls, té una col·lecció encantadora: *De Cent en Cent*. Es tracta de presentar un tema monogràfic sota un centenar d'entrades —com si es tractés d'un diccionari— que volen donar raó d'una determinada temàtica per a un públic molt general. És una col·lecció de caràcter netament divulgatiu, que combina el rigor necessari en els continguts amb una exposició diàfana comprensible per al comú dels mortals. Pensem que hi ha títols tan diversos com ara *100 coses que has de saber de la música clàssica*, *100 episodis clau de la història de Catalunya*, *100 insults imprescindibles*, o *100 motius per ser perico*. Doncs bé, el nostre savi col·lega Joan Ramon Marín hi ha publicat un llibre magnífic: *100 personatges bíblics*, que és el número 50 de la col·lecció.

Informacions

L'obra consta de més de dues-centes pàgines, amb una introducció que presenta la temàtica, la naturalesa de l'aproximació als personatges i alguns advertiments per a navegants. Tot seguit, el llibre s'enceta amb l'entrada sobre *El Senyor Déu* —ben mirat, com si no?—, i després de discórrer per desenes i desenes de noms ben coneguts (Adam i Eva, Caïn i Abel, Matusalem, Noè, Abraham, Moisès, David i Salomó i un llarg etcètera), es clou amb l'entrada sobre el rabí Gamaliel, personatge savi que apareix en els Fets dels Apòstols donant consells sensats. Al final de tot del llibre hi trobareu un índex amb totes les entrades, fet que és d'agrair perquè així hom es pot orientar a la perfecció enmig d'una selva onomàstica tan atapeïda.

El llibre segueix un ordre molt ben pensat: les primeres vuit entrades (1-8) corresponen a divinitats del món antic, egípcies, gregues i de l'entorn de la terra d'Israel, encapçalades, com ja hem dit, pel veritable protagonista de la Bíblia, el Senyor Déu, el sempre misteriós YHWH. A partir d'aquest punt les entrades ja segueixen l'ordre d'aparició dels personatges segons el cànon literari, així que les properes entrades (9-30) fan una passejada pels personatges més representatius del Pentateuc, des d'Adam i Eva fins a l'endeví Balaam. Les que van de la 31-35 ens presenten caràcters destacats dels llibres de Josuè, dels Jutges i dels llibres de Samuel. En aquest moment entrem en terreny monàrquic —sempre embullat i tortuós—, i les entrades 36-46 fan un exercici de síntesi de tots els personatges vinculats amb el poder que apareixen en la Bíblia, des dels reis egípcis fins al tristament famós Pilat; es tracta, però, de reis i alts funcionaris

*Portada del llibre
encantador del professor
Joan Ramon Marín*

que són forans d'Israel. És llavors quan el llibre reprèn l'ordre inicial i tornem amb els tres reis de la monarquia unida —Saül, David i Salomó— i la resta de reis que ens presenten els llibres dels Reis (47-57). La resta de l'Antic Testament està representada en els punts següents (58-73), que inclouen els personatges més representatius dels llibres profètics i dels escrits i els sapiencials. Finalment, les entrades 74-100 són corresponents al Nou Testament, amb personatges com Joan Baptista, Jesús de Natzaret, els apòstols, els evangelistes, etc.

Només ens queda agrair profundament al professor Joan Ramon Marín aquest esforç de síntesi a l'hora de presentar-nos tots aquests personatges i donar-hi el context necessari perquè siguin comprensibles. Al lector, invitar-lo a agafar el llibre i capbus-sar-s'hi, perquè hi descobrirà un món meravellós que, en realitat, és un reflex del món bíblic; que ben mirat també és el nostre.

Joaquim Malé i Ribera

La Mediterrània en l'antigor

L'editorial Siglo XXI ha iniciat la reedició i revisió completa d'una de les col·leccions més importants que té: *El mundo mediterráneo en la Edad Antigua*. Es tracta d'una sèrie d'obres que s'inicià a principi de la dècada de 1970 i que aconseguí un èxit notable. Ara, amb la perspectiva de mig segle de trajectòria, l'editorial madrilenya ha decidit actualitzar les obres que inclouia aquella col·lecció.

El primer volum duu per títol *Griegos y persas*, i el compilador n'és Hermann Bengtson (1909-1989), un dels especialistes més importants del món pel que fa a la història antiga. En aquesta segona edició, el llibre compta amb quatre capítols més: el XVI, *Egipte i l'Imperi persa*, fet per Edda Bresciani de la Universitat de Pisa; el XVII, *Mesopotàmia durant el domini persa*, fet per Maurice Meuleau del CNRS de París; el XVIII, *El judaisme palestinenc en el període persa*, fet per Morton Smith de la Universitat de Columbia de Nova York; i el XX, *Aràbia*, fet per Werner Caskel de la Universitat de Colònia. La resta de capítols (I-XV, XIX i la conclusió) són del prof. Bengtson, catedràtic de Tubinga.

L'obra és d'allò més ben pensada: els capítols escrits pel prof. Bengtson no tenen ni una sola nota al peu i, amb unes poques pàgines cadascun, presenten una panoràmica sintètica i perfectament endreçada de tots els temes que tenen a veure amb la relació entre l'Imperi persa i l'Hel·lade. Es parla de les reformes de Clístenes —un dels autèntics pares de la democràcia atenenca—, de l'aixecament de les polis de la Jònia vers

Informacions

---

*Portada del llibre
de Hermann Bengtson*

l'avenç persa cap a l'oest, dels exèrcits de Xerxes, de l'Atenes de Pèricles, de la guerra del Peloponès, de la realitat cultural hel·lènica en aquells segles, de l'ascens del regne de Macedònia i de les conquestes d'Alexandre el Gran. Aquests són, només, alguns capítols amb què compta el llibre. Al final hi ha una bibliografia temàtica molt útil per a l'ampliació de continguts i l'estudi personal, així com un índex onomàstic. Tot plegat amb menys de 500 pàgines, fet que dona idea de la qualitat d'alta divulgació de l'obra.

Val a dir que l'estil del prof. Bengtson és hereu de la millor historiografia alemanya del segle XIX, és a dir, es tracta d'una narració d'història política on hi intervenen tot tipus de personatges històrics i on el narrador exposa les causes, els fets i les conseqüències tot fent notar les relacions que s'estableixen entre unes i altres. El seguiment, per part del lector, és àgil, i l'absència de notes fa que l'atenció se centri en allò verament important.

L'època que tracta el llibre és, des del punt de vista dels estudis bíblics, summa-ment important. Els dos segles escassos que comprenen la història de la relació entre Pèrsia i Grècia —del 520 aC al 323 aC— no són solament la culminació de la història cultural del món antic, sinó que és el període de temps en què gran part dels llibres que formen la biblioteca de la Bíblia hebrea van ser redactats i introduïts en el

cànon en la forma que avui podem llegir en les nostres bíblies modernes. És aquest període tan convuls que permeté d'accelerar el procés de composició i, sobretot, el procés de canonització de moltes obres fonamentals —especialment les que formen el Pentateuc. Des d'aquest punt de vista, penso que aquest llibre del prof. Bengtson és una eina interessantíssima que permetrà d'endinsar-se en el complex món polític i cultural que envolta el món de la Bíblia i que, en el fons, contribueix decisivament a afaïçonar-ne l'aspecte que avui podem contemplar.

Estic convençut que el lector apassionat de la Sagrada Escripura sabrà degustar les pàgines que componen aquest llibre tan interessant i, alhora, li aportarà uns coneixements precisos i preciosos que li permetran de comprendre més i millor les pàgines de la Bíblia. Només em resta felicitar l'editorial Siglo XXI per l'esforç i pel resultat: és tot un encert reeditar obres d'aquesta rellevància que apopen el lector culte a tot un món de difícil accés. L'enhorabona!

Joaquim Malé i Ribera

Sidur Catalunya

Introducció

L'any 2019, Idan Pérez publicava *Sidur Catalunya*, el llibre de pregàries que utilitzaven les comunitats jueves catalanes fins a l'expulsió de l'any 1492. Es tracta d'un *sidur* medieval amb un ritus peculiar que s'emportaren i que continuaren utilitzant en les noves pàtries.

L'any següent, el mateix autor publicava *Sidur Catalunya. Introducció al Sidur i a la Tefil·là* (2020), una obra destinada al lector català, que presenta aquest *sidur* i el contextualitza en la tradició orant jueva.

Abans d'explicar les dues obres, presentem qui les ha fet possibles: Idan Pérez, nascut a Barcelona, doctorat en filologia hebrea a la Universitat de Barcelona. Amplià els seus estudis a Israel amb una llicenciatura en Biblioteconomia i Ciències de la Informació al David Yellin College of Education. També cursà estudis rabínics a la *yeixivà* Shehebar Sephardic Center de Jerusalem. Actualment, dirigeix el Departament de manuscrits antics i llibres rars de la Biblioteca Nacional, situada en el campus de Givat Ram de la Universitat Hebrea de Jerusalem. Ens permetem la cordialitat d'explicar una antiga anècdota. Resulta que vam enviar un correu al mencionat departament de la Biblioteca nacional d'Israel: sol·licitàvem informació d'uns manuscrits i ho fèiem amb un esforçat redactat anglès i excusant-nos de no escriure en hebreu. La nostra gran sorpresa va ser rebre una atenta resposta en català signada per ell mateix.

Informacions

Afegim que l'autor també ha esdevingut l'editor de les dues publicacions, un detall que revela l'aposta convençuda pel seu treball. Simultàniament a la tasca investigadora li ha calgut una planificació financera. Aquest fet, li ha permès la gran llibertat de presentar les dues obres amb el format, l'estil i els continguts que ha cregut més convenients, sense les habituals i comprensibles directrius editorials. Per aquesta raó, ell mateix gestiona la venda i la distribució dels exemplars en <https://sidurcatalunya.com/>: una pàgina web que combina l'exposició dels dos volums amb notes històriques sobre el llegat del judaisme a Catalunya i a la península Ibèrica.

Aquestes dues publicacions revelen el ric patrimoni de les antigues comunitats jueves catalanes i en senyalen la identitat, concretada en un *nússah* propi, un ritus diferenciat del *nússah* sefardita que utilitzaven la resta de comunitats de la península Ibèrica. Aquesta particularitat esdevé la reivindicació que travessa transversalment la intenció d'aquests dos volums.

*El Dr. Idan Pérez
editor i estudiós del
Sidur Catalunya*

Sidur Catalunya

El *Sidur Catalunya* està editat amb tapes dures i coberta marró. El format extern correspon a la decoració i als títols d'un llibre d'oracions tradicional. Es tracta, amb tota intenció, d'un *sidur* per a ser utilitzat: així ho expressen les seves pàgines, impreses amb una lletra clàssica i elegant, amb un cos de lletra gran, amb títols i separacions que en faciliten la lectura orant. De fet, *Sidur Catalunya* va més enllà de recuperar un llibre històric i de presentar-lo en un format clàssic: l'edició convida a fer-ne ús.

Així s'esdevingué quan l'autor el presentà en una comunitat barcelonina: va dirigir la pregària sinagoga amb aquest *sidur*.

Primera pàgina de la magnífica edició del Sidur Catalunya

Obrint-lo pel primer full imprès, hi trobem la il·lustració d'un pòrtic neoclàssic amb una corona al damunt. Entre les dues columnes hi ha la presentació següent:

Sidur Catalunya segons el costum de l'assemblea santa de Catalunya. El *nússab* (ritus) d'aquest *sidur* és l'antic ritus que utilitzaven els nostres avantpassats a Catalunya, València i Mallorca. Aquesta edició s'ha ordenat i corregit amb sis manuscrits del segle XIV-XVI. El Sidur conté les pregàries de tot l'any i també lleis, costums, i pràctiques recollides per un dels deixebles del nostre rabí Yonà Girondí en la seva *Bet-Midraix* (casa d'estudi) de Barcelona. El *sidur* es publica per primera vegada per mitjà del servent del Senyor Idan fill d'Abraham Pérez el Barceloní, que el Misericordiós el guardi i el salvi.

A continuació, hi ha l'índex, amb la paginació escrita segons el valor numèric de les consonants, com correspon a tot llibre religiós. Segueixen dues cartes de reconeixements (*Hascamot*) signades per rabí Eliyahu Abergel (jutge major de la Cort Rabínica de Jerusalem) i de rabí Yaakov Peretz (gran rabí de la *Yeixivà* Midraix Sefaradí i Heikhal Pinhàs).

Tot seguit hi ha una «Introducció» que considerem imprescindible, perquè posa de manifest el valor i el contingut del llibre de pregàries. Es tracta de noranta pàgines que

Informacions

presenten amb exhaustivitat i claredat l'obra manuscrita que ha possibilitat aquesta edició, així com l'emmarcament del *sidur* en el seu context històric i geogràfic català. Aquesta «Introducció», traduïda al català, esdevindrà el contingut principal de *Sidur Catalunya. Introducció al sidur i a la tefil·là*, que presentem en el proper apartat.

El llibre d'oracions conté les següents seccions: entre setmana, dissabte, festes i festivitats, dejunis, dies especials, pregàries i benediccions per a esdeveniments de la vida humana, peticions i lleis sobre les festivitats.

Cal destacar que en el *sidur* es publiquen per primera vegada una sèrie de peticions (*baqaixot*) compostes per grans savis de Catalunya, entre les quals n'hi ha una de Rabí Moixé ben Nahman (Ramban), una de Rabí Xelomó ben Adret (Raixba) i una de Rabenu Zerahya ha-Leví.

*Portada de l'estudi
introdutori al Sidur
Catalunya que ha
escrit el Dr. Idan
Pérez*

Sidur Catalunya. Introducció al *sidur* i a la *tefil·là*

El *Sidur Catalunya. Introducció al sidur i a la tefil·là*, publicat el mes de maig de 2020, és un regal al lector català que conté la brillant «Introducció» del *Sidur Catalunya*. Es tracta d'un volum de dues-centes pàgines amb dues parts principals: un «Prefaci» de vint i tres pàgines que emmarca la pregària jueva (*tefil·là*), i la «Introducció» al *Sidur Catalunya*, que ocupa cent divuit pàgines.

Després de l'índex inicial, segueixen unes pàgines de reconeixements, aquesta vegada ampliades amb cartes de rabins de comunitats jueves catalanes actuals: Comunitat Israelita de Barcelona, Comunitat Kodeix Catalunya, Comunitat jueva de Girona, a més del Rabinat Principal de Barcelona i Catalunya.

El «Prefaci» (pàgs. 13-40), com expressa amb claredat l'autor, pretén «aclarir conceptes i terminologia referent al judaisme» (p. 17). La intenció de fons, que deduïm de les dues pàgines inicials (pàgs. 15-16), és puntualitzar el fonament de la identitat jueva; però sobretot, vol neutralitzar la manipulació o les apreciacions despersonalitzadores provinents del laïcisme cultural i acadèmic intra i extra jueu, que contempla la Torà com un simple document antic mancat del segell diví. La defensa religiosa que l'autor fa del text sagrat, que compartim, mereix una petita contrabalança quan, en nota, considera la crítica textual bíblica la portaveu d'aquest desenfocament (pàg. 15). Només esguardant els biblistes catalans que es dediquen a fer crítica textual, la premissa de respecte i veneració pel text sagrat és òbvia. Fins i tot el mateix autor, executa un brillant treball de crítica textual quan exposa els manuscrits que ha utilitzat en l'edició del *Sidur Catalunya*.

Amb aquest aclariment, retornem al «Prefaci», on Idan Pérez es pregunta: «Què és el *siddur*?» (pàg. 17) «Què és la *tefil·là*?» (pàg. 22). La resposta prové d'una ànima jueva que escriu en català, on els noms bíblics i la terminologia es transcriuen de l'hebreu, per irradiar el batec religiós de la llengua hebrea i per submergir el lector català en la tradició orant jueva. Aquestes pàgines es clouen amb l'enunciat intencionadament gens acadèmic que la *tefil·là* en general, i el *siddur* en particular, són fonamentals en el judaisme tant en l'àmbit personal, com en el comunitari, nacional i universal (pàg. 39).

La «Introducció» (pàgs. 41-157), esdevé l'element més destacat del llibre, que, com hem assenyalat, és la traducció al català de la «Introducció» del *Sidur Catalunya*. L'autor defuig qualsevol presentació neutral, i comença amb una pregària agraïda i un memorial històric del judaisme català que té, amb aquest *siddur*, una bella expressió de la seva identitat ancestral.

Segueix una exposició dels ritus fonamentals i dels ritus compostos que adoptaren les comunitats jueves en les diferents àrees geogràfiques. A Catalunya, Mallorca i València, això s'aprecia en els sis manuscrits que han possibilitat l'edició del *siddur* (p. 50): el de Moscou (Günzburg 821), el de Parma (Palatina 1752), el de Sant Petersburg (Acadèmia de Ciències de Rússia A37), dos d'Oxford (Bodleian, catàleg Neubauer 1137¹⁶; Bodleian, catàleg Neubauer 1138-9), i el de Roma (Casanatense 2741¹⁸), tots datats entre els anys 1352 i 1507. Els sis manuscrits inclouen el *siddur* complet, però no tots els manuscrits inclouen totes les seccions del *siddur* (pàg. 51).

Un detall a destacar és l'escriptura del nom de Déu, que en la majoria de manuscrits medievals de tradició catalana s'escriu amb el símbol especial (pp. 66-67).

Informacions

L'autor assumeix aquesta grafia com a signe identificador o logotip d'aquest *sidur*. Ho apreciem de manera destacada en la part alta de la portada del llibre i en la pàgina interior de presentació. Nosaltres l'hem reproduït en l'encapçalament d'aquest article.

A continuació, es dediquen dinou pàgines a especificar les peculiaritats del *sidur*, que apareixen en la recitació del *xaharit*, *l'amidà*, *la queduixà*, *les tehinot*, *l'arvit*, *l'arvit de xabbat i qidduix*, *el xaharit i mussaf de xabbat*, *a Pirgé Avot*, *l'arvit de motsae xabbat*, *a roix hódeix*. També explicita les singularitats en celebrar les festivitats i la *birkat ha-mazon*. Una llista de *piyyutim* (himnes litúrgics) clou l'elenc de particularitats del *Sidur Catalunya* (pàgs. 70-89).

Com a colofó, hi ha tretze pàgines amb una ressenya històrica dels jueus a Catalunya fins que van fugir de Catalunya arran dels avalots de 1391 i l'expulsió de 1492; seguides de vint pàgines que expliquen la seva diàspora a Itàlia, a l'Imperi otomà i al nord d'Àfrica (Algèria). Es tracta d'una compilació de documentació, que a través de fragments de cartes, permet recórrer aquestes vicissituds amb el testimoniatge colpidor dels qui les visqueren en primera persona. Enmig detantes contrarietats, van salvaguardar el seu estil propi d'oració.

Completen el volum tres pàgines d'agraïments, sempre obligats, una bella oració i acció de gràcies de *Ribbi Xelomó Ben Adret*, la bibliografia (7 pàgs.), unes il·lustratives reproduccions de làmines dels manuscrits utilitzats (19 pàgs.). També les indicacions de transcripció simplificada al català segons l'Institut d'Estudis Catalans, i la transcripció realitzada dels llibres bíblics, dels tractats de la Mixnà i del Talmud. Un acurat glossari tanca el volum (29 pàgs.), que amb la transcripció catalana fa el gran servei d'ampliar el lèxic de la pregària jueva.

Reconeixements

Com a epíleg de la nostra ressenya, recollim que l'Institut de Projecció Exterior de la Cultura Catalana (IPECC) ha atorgat el premi Josep Maria Batista i Roca – Memorial Enric Garriga Trullols 2020 a deu catalans o catalanòfils residents a l'exterior, entre ells a Idan Pérez. Aquest premi distingeix des de fa trenta-dos anys persones que s'han distingit pel seu treball en favor del manteniment de la presència catalana en el món, així com de difondre de la cultura catalana i el fet nacional català a l'exterior.

El nostre reconeixement és més humil, però aplaudim la gosadia d'Idan Pérez de publicar i editar aquests dos volums. La seva obra és un bany de judaisme català fet «des de dins» del judaisme amb rigor i amb amor. El seu treball permet al lector català —jueu i no jueu— apreciar el ric patrimoni de les comunitats jueves catalanes i de la seva identitat, concretada en un *sidur* amb *nússah* propi. Les actuals comunitats jueves

Informacions

---

que viuen i celebren la seva fe a Catalunya són hereves d'aquest patrimoni ancestral, i el *Sidur Catalunya* esdevé el pont que enllaça passat i present, i que anima un futur de convivència i de confraternització amb la societat catalana.

Jordi Cervera i Valls

Notícies bibliogràfiques

EFREM YILDIZ – NURIA BRAVO, *El icono: historia, simbología y técnica*, Salamanca: Akkad Book 2017. 207 pàgs.

El professor Efrem Yildiz, actualment vicerector de la Universitat de Salamanca, és un dels més grans especialistes en llengua aramea del món. Juntament amb la seva esposa, l'arquitecta, professora i artista Nuria Bravo, han escrit aquest llibre preciós, que presenta una rica panoràmica de la història, la simbologia i la tècnica del món fascinant de les icones orientals, que són imatges pintades, en baix relleu o en mosaic, de Jesucrist, de la Mare de Déu, d'un sant o d'una santa, especialment d'estil bizantí.

El icono: historia, simbología y técnica es una obra virtuosa, molt rica en il·lustracions d'icones originals de Nuria Bravo. Per als estudiosos de la Bíblia resulten molt valuoses les explicacions del capítol dedicat a la «Lectura bíblica de la

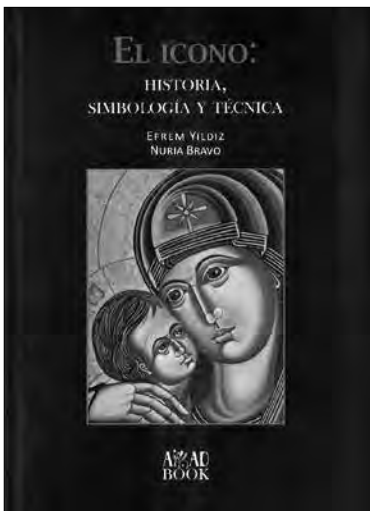
icona»: Crist ressuscitat en l'Esperit Sant, icona parusíaca del Pare; Crist ressuscitat, teofania última; l'Anyell immolat, la visió eterna universal; la Parusia del Senyor ressuscitat. El missatge és impressionant: «La Creu victoriosa i vivificadora, pancòsmica i escatològica, és icona del Misteri transformador i forma part perpètuament de la icona divina de Crist» (pàg. 104).

Cal recomanar aquest bell llibre a totes les persones interessades en els «efectes» de la Paraula de Déu: els camins també misteriosos com la Paraula esdevé art.

Felicitem Efrem Yildiz i Nuria Bravo per aquesta obra de profund significat i de rara bellesa.

JOSÉ MIGUEL BAÑOS BAÑOS (coord. ed.), *Sintaxis latina. Volumen I: Introducción. Sintaxis de la oración simple. Volumen II: Sintaxis de la oración compleja. Orden de palabras*, Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas 2021. 1078 pàgs.

Ens trobem davant d'una obra impressionant. La *Sintaxis latina* dirigida pel professor José Miguel Baños Baños y escrita per un conjunt de professores i professors de llengua llatina de diverses universitats espanyoles. Es tracta d'una obra de referència que tracta tots els grans temes de la sintaxi de la llengua llatina distribuïts en vint-i-set capítols (més la bibliografia, l'índex de matèries i termes llatins i dels passatges citats). La característica essencial d'aquest gran

Notícies bibliogràfiques

estudi és la claredat expositiva i la gran quantitat d'exemples que acompanyen les explicacions, amb precises traduccions a l'espanyol. Per als biblistes, que ens trobem sota el patronatge de sant Jeroni, sota l'autoritat del qual ens ha arribat la preciosa versió de les Sagrades Escriptures que anomenem la Bíblia Vulgata, escrita en un llatí simple i elegant, poder disposar d'un instrument d'estudi i de reflexió sobre la llengua llatina com el que presentem és un luxe que cal celebrar.

Expressem la nostra felicitació al professor Baños i al conjunt de professores i professors que han fet possible aquesta obra magna per a l'estudi d'una llengua —la llatina— que jo sempre he considerat que és sinònima de llibertat i de graütat.

Joan Ferrer

ÉTIENNE TROCMÉ, *La infancia del cristianismo* (Introducción de Xabier Pikaza), Madrid: Trotta 2021, 208 pàgs.

L'editorial Trotta acaba de publicar la traducció de l'obra pòstuma del gran teòleg i biblista francès Étienne Trocmé, traspasat l'any 2002. Trocmé fou professor de Nou Testament a la facultat de teologia protestant de la Universitat d'Estrasburg, i publicà una important obra sobre la figura de Jesús de Natza-ret i els orígens del cristianisme. Ara, en aquesta traducció que ens ofereix l'editorial Trotta, podem fer un repàs de tota l'obra major de Trocmé, atès que es tracta d'una síntesi de l'etapa madura del teòleg francès. El llibre s'organitza en tretze capítols que s'estructuren de manera diacrònica, això és, des dels inicis del judaisme a principi de l'era cristiana passant

Notícies bibliogràfiques

per Joan Baptista i Jesús de Natzaret, i seguint pel complex procés de construcció de l'església primitiva i la figura essencial de Pau de Tars. Val a dir que l'obra compta amb un pòrtic d'excepció: el sapientíssim biblista Xabier Pikaza ens ofereix una introducció al conjunt de l'obra de Trocmé que és, a part d'una invitació a la lectura del llibre, una mena de brúixola per a orientar-nos en el complex món de la Palestina del segle I. Cal, doncs, celebrar l'aparició d'aquest volum que, de ben segur, ens permetrà d'aconseguir una síntesi panoràmica dels personatges i fets més importants del cristianisme dels orígens en unes poques pàgines: tota una delícia!

CRUZ SÁNCHEZ, *Arquitectura y urbanismo en la Alta Mesopotamia* (Pròleg de Miquel Molist), Barcelona: Bellaterra 2021, 166 pàgs.

L'editorial Bellaterra, de la Universitat Autònoma de Barcelona, ha publicat un nou títol dins de la col·lecció d'arqueologia, que dirigeix la prof. Maria Eugènia Aubet. Es tracta de l'estudi dels assentaments antics de la vall del riu Khabur, que discorre pel nord-est de Síria i és un important afluent del riu Eufrates. L'autora, Cruz Sánchez, és experta en arqueologia mesopotàmica i ha realitzat diverses campanyes d'excavació a la zona on habitaren els antics hurrites. El llibre que acaba de publicar és una magnífica guia introductòria als assentaments antics de la vall del Khabur; després d'una introducció general a la complexa història de Mesopotàmia passa a presentar, mitjançant l'ús de fitxes arqueològiques, els principals testimonis arqueològics que ens permeten de conèixer més i millor l'origen de l'agricultura en una de les zones més importants del planeta. El llibre compta amb una bibliografia final molt especialitzada i uns annexos que il·lustren molt bé tot allò que l'autora ha anat desgranant a través de les pàgines de l'obra.

Es tracta d'una obra que, per als biblistes, té un interès significatiu, ja que ens aproxima a la realitat d'uns territoris i d'unes persones que es compten entre els qui formen part del món de la Bíblia i, en el fons, ens permet de comprendre millor les condicions materials dels habitants del Pròxim orient antic. Val la pena de tenir-lo ben present de cara a un estudi sistemàtic de la zona.

Joaquim Malé

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ BÍBLICA DE CATALUNYA. Núm. 138. Setembre del 2021

Direcció: JOAN FERRER, Gutenberg, 15 - 08397 Pineda de Mar. ESPERANÇA AMILL, Sant Antoni, 89 - 43800 Valls. Adreça electrònica: butlleti@abcat.cat. Secretaria: secretari@abcat.cat. Administració: Pla de Palau, 2 - 43003 Tarragona. Disseny de la coberta: Narcís Comadira. Composició: 3 x Tres (Valls). Impressió: Gràfiques Moncunill, SL (Valls). DL: B-23633-1978. ISSN: 2013-9373

PORTAL

Josep de Natzaret, el qui conviu amb la Paraula

Agustí Borrell

Pàg. 1

ARTICLES

El significat profètic i interpel·lador dels àpats de Jesús

Jaume Fontbona

Pàg. 3

Quan vingui el Fill de l'home, trobarà fe a la terra? (Lc 18,8)

Xavier Moll

Pàg. 11

INFORMACIONS

Homenatge a sant Jeroni

Pàg. 25

*Núria Calduch-Benages, secretària
de la Pontifícia Comissió Bíblica*

Pàg. 29

El P. Ignasi Ricart ens ha deixat

Pàg. 31

Homilia en el comiat de l'Ignasi Ricart

Pàg. 33

46è Curs bíblic d'estiu

Pàg. 37

Mar Pérez

Pàg. 42

100 personatges bíblics

Pàg. 43

La Mediterrània en l'antigor

Pàg. 45

Sidur Catalunya

Pàg. 47

NOTÍCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Pàg. 54